

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระแสร มัลลยาภรณ์. วรรณคดีวิเคราะห์ หลักบางประการ. สงขลา: ภาควิชาภาษาไทยและ
ภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2522.
- กลาย กระจ่ายวงศ์ (ผู้อำนวยกาแสดง) และ จรุงศรี วีระวานิช (ผู้กำกับการแสดง).
ละครเรื่องเรื่องจันทร์เจ้าขา [เทปบันทึกภาพ]. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม
วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 22 มีนาคม 2534.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป.
- โกวิท ชันศิริ. สังคตินิยมดนตรีตะวันตก. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2520.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. เรื่องเกี่ยวกับละครไทยในอดีต. สยามรัฐ. (27 ตุลาคม 2521): 7
- จรุงศรี วีระวานิช. อาจารย์ประจำภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา. สัมภาษณ์,
18 ธันวาคม 2534.
- จวงจันทร์ จันทร์คณา. บทละครเพลงเรื่องจันทร์เจ้าขา โดยพรานบุรุษ. รวบรวมและประกอบ
โน้ตเพลง โดย สุกใจ ศรีเบญจา และคนอื่นๆ กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แมนเมืองแมน, 2516.
- จันทิมา พรหมโชติกุล. วิเคราะห์บทละครเรื่องของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518.
- จำนง รังสิกุล. เพลงไทยสากลตั้งแต่แรกเกิดจนถึงยุคสงครามมหาเอเซียบูรพา. ใน จากเพลงไทย
ถึงเพลงลูกทุ่ง : ความเคลื่อนไหวของเพลงไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงปัจจุบัน.
(ไม่มีเลขหน้า) กรุงเทพฯ: ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด, 2527.
- _____. สนทนาวาทิต. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2517. อ้างถึงใน พรเพ็ญ ตันประเสริฐ
เพลงไทยสากลระหว่างปี พ.ศ. 2529-2531: การศึกษาในด้านลักษณะภาษาและการสะท้อน
วัฒนธรรมไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

- จำนรรค์ คิริตัน, ลาวัลย์ กันชาติ (ผู้อำนวยการผลิต) และ พิไลวรรณ บุญล้วน (ผู้กำกับการแสดง).
ละครเรื่องแบบจันทโรภาสของพรานบุรุษเรื่องโรลีตา [เทปบันทึกภาพ แพร่ภาพทางสถานี
 โทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7]. 7 มิถุนายน 2535.
- _____ . ละครเรื่องโรลีตา [เทปบันทึกภาพ แพร่ภาพในรายการจันทร์กระจ่าง
 ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7]. 9 กรกฎาคม 2533.
- จินตนา ดำรงเลิศ. วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.
- จิราพร ทองเชื้อ. ข้อควรคำนึงในการวิจารณ์ละคร. ใน สวรรณา อิศราพร และ เรือง ธรนกร
จิงหวะก้าวการละครเวที. หน้า 50-60 กรุงเทพฯ: ชมรมนักเขียนคาทอลิก
 แห่งประเทศไทย, 2529.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. สำเนาพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว มีพระราชทานพระเจ้านวมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์. ม.ป.ท.,
 2474. อ้างถึงใน สุรพล วิรุฬห์. ลิเก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ห้องภาพสุวรรณ, 2522.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะวิทยาศาสตร์. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์
 ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. เล่ม 13 กรุงเทพฯ: คณะวิทยาศาสตร์, 2532.
- เจ เอส แอล, บริษัท จำกัด. สื่อบัตรละครเรื่องแบบจันทโรภาสของพรานบุรุษเรื่องโรลีตา.
 22-24 พฤษภาคม 2535 ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย.
- เจนภพ จบกระบวนวรรณ (ผู้ดำเนินรายการ). คุยกับดาราละครเรื่อง [เทปบันทึกเสียง].
 การแสดงครั้งที่ 239 กรุงเทพฯ: ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด,
 11 พฤษภาคม 2527.
- เจตนา นาควัชระ. การวิจารณ์วรรณคดี. บรรยายพิเศษในช่วงโม่งเรียนรายวิชา 111840
 สัมมนาทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์, 27 ธันวาคม 2533.
- _____ . ละครเพลงสมัยใหม่ : จุดบรรจบระหว่างประเพณีไทยกับตะวันตก. ใน
เพื่อความอยู่รอดของมนุษยศาสตร์ : รวมบทความทางวิชาการ (2525-2532).
 หน้า 509-543. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- _____ . ว่าด้วยเพลงไทยสากล : ข้อคิดจาก "วันรำลึกถึงบรมครูผู้ให้กำเนิดวัฒนธรรมด้านดนตรี
 ไทยสากล". ใน ทางอันไม่รู้จบของวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์. หน้า 276-290.
 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, 2530.

- เจือ สตะเวทิน. ละครไทยกับโอเปร่า. ประชาธิปไตย 38 (2 กุมภาพันธ์ 2513): 8, 11
- ณน ประภาวิวัฒน์. มหาอุปรากรยิ่งใหญ่ของโลก 12 เรื่อง. พระนคร: แพร่พิทยา, 2511.
- เฉลิม เศวตนันทน์. ประวัติการละคร. วัฒนธรรมไทย 20 (กรกฎาคม 2524): 29-37
- _____. การละครสมัยรัชกาลที่ 6. วัฒนธรรมไทย 20 (สิงหาคม 2524): 30-40
- ณรงค์ วงษ์สวรรค์. โมเติร์นแจ๊ซซ์. พระนคร: โอเดียนไนโตร, 2507.
- ณรงค์ชัย ปิฎกวิทย์. สารานุกรมเพลงไทย. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2535.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ตำนานละครโอเปร่า. พระนคร: คลังวิทยา, 2507.
- ดุขฎิ มาลากุล (นามแฝง). เทวีवासทิตตา รัตนาวลี มาตามบัตเตอร์ฟลาย. กรุงเทพฯ: คุรุสภา, 2504.
- เด่นดวง พุ่มศิริ. การวิเคราะห์บทละคร. นครปฐม: หมวดวิชานาฏยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2525.
- _____. ทางสู่ละคร. นครปฐม: หมวดวิชานาฏยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527.
- _____. สิ่งบันเทิงในประเทศไทย. ใน ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพรองศาสตราจารย์
เด่นดวง พุ่มศิริ ทช. หน้า 22-171 กรุงเทพฯ: กองโรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ, 2528.
- _____. ผู้กำกับการแสดงกับผู้แสดง. นครปฐม: หมวดวิชานาฏยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524.
- เต็มสิริ บุษยสิงห์. วิชานาฏศิลป์ (การละครเพื่อการศึกษา). กรุงเทพฯ: คุรุสภา, 2514.
- ทรงพันธ์ บุณาค. แจล. ใน ที่ระลึก 30 ปีวงดนตรีสุนทราภรณ์. กรุงเทพฯ: ป.พิศนาคะการพิมพ์, 2513.
- ทรงศักดิ์ ปรากฏวัฒนากุล. การละครไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: ศิลปบรรณาการ, ม.ป.ป.
- ทิพย์สุนทร นาคธน. บทละครชุดร้อยแก้วพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.
- ธนิธ อัญโพธิ์. "การละเล่นสมัยอยุธยา" รวมปาฐกถางานอนุสรณ์อยุธยา 200 ปี. พระนคร: คุรุสภา, 2510.

- อนิต อยู่โพธิ์. ตลกโขน. ใน โขน. หน้า 113-118. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534. (เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการสัมมนาสาธิต เรื่องนาฏศิลป์ไทย 2 14-15 มีนาคม 2534)
- _____. ศิลปะคอนรำหรือคู่มือนาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2531. ธรรมาภิวัฒน์, หลวง (ผู้รวบรวม). ประชุมลำนำประมวลตำรากลอน กานต์ โคลง ฉันท. พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2514.
- ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย. รายงานการสัมมนาวิชาศิลปะและดนตรีไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: ศึกษิตสยาม, 2522.
- ธีรยุทธ ชวงศรี. แหล่งบันเทิงเรีงรมย์สมัยรัชกาลที่ 5. บ้านไม้ริ้วรอย 1 (พฤศจิกายน 2528): 29-32
- เสียรชัย เอี่ยมวรเมธ. พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ฉบับใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น, 2530.
- นรินทร์ ณ บางช้าง. สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2535.
- นริศรานุกัตติวงศ์. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา (แต่งร่วม). สาส์นสมเด็จพระ. เล่ม 14 พระนคร: คุรุสภา, 2504.
- _____. สาส์นสมเด็จพระ. เล่ม 21 พระนคร: คุรุสภา, 2515.
- _____. บันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุกัตติวงศ์ ประทานพระยาอนุมาธราชธน เล่ม 1 พระนคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2506.
- _____. ประชุมบทละครดึกดำบรรพ์ฉบับหลวง. พระนคร: โรงพิมพ์ไทย, 2467. (ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์เผยแพร่พระราชทานช่วยเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ ในงานฉลองอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์)
- นันทกา ลำดวน. วรรณคดีการละคร. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2531.
- นิตี เอียวศรีวงศ์. วัฒนธรรมกรรมพิกับวรรณกรรมต้นรัตนโกสินทร์. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.
- เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. การประพันธ์บทเพลงไทยเดิม. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 2 การประพันธ์ไทย หน่วยที่ 8-15. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533

- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. วิเคราะห์สุวรรณคดีไทย. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2517.
- _____ . แนวโน้มวรรณกรรม : รวมบทความ. กรุงเทพฯ: อ่านไทย, 2529.
- เบญจมาศ พลอินทร์ และ เศรษฐ พลอินทร์. วรรณคดีการละคร. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2524.
- ประกาศ วัชรภรณ์. พราวนุพันธ์นักแต่งบทละครนามโจรจับเพลงดีเด่น. ใน ทำเนียบนักประพันธ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2532.
- ประจักษ์ ประภาทิพยากร และคณะ ร้อยกรอง. กรุงเทพฯ: ธเนศวรการพิมพ์, 2520.
- ประเทิน มหาพันธ์. ศิลปะการละครร้องของไทย. กรุงเทพฯ: มุลนิธิเจมส์ ทอมสัน, 2525.
(งานวิจัยเนื่องในวาระสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์สองศตวรรษ)
- ประสิทธิ์ กาย์กลอน. แนวทางศึกษาวรรณคดี ภาษากวี การวิจักษ์และวิจารณ์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- ประอรรัตน์ บุรณมาตร์. วิเคราะห์บทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล (บรรณาธิการ). เบิกโรง : ข้อนิจารณานาฏกรรมในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา, 2534.
- ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงาน. การแต่งกายของไทย. พระนคร: สำนักพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2503.
- ปลัดปอง (นามแฝง). บทละครร้องเรื่องทิตทอง. 2 เล่ม ของคณะปราโมทย์บรรเทิง, 2466.
- ปิ่น มาลากุล, ม.ล. งานละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2520.
- _____ . งานละครของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทร มหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2517.
- _____ . งานละครของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทร มหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- _____ . สัจฉิการแสดงละครพระราชนิพนธ์ฤดูกาลที่ 3 รายการที่ 1 ละครดึกดำบรรพ์ เรื่องท้าวแสนปม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2527.
- _____ . สัจฉิการแสดงละครพระราชนิพนธ์ฤดูกาลที่ 4 รายการที่ 1 ละครดึกดำบรรพ์เรื่องพระเกียรติรถ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2528.

ผะอับ โปษะกฤษณะ และคณะ. วรรณกรรมประกอบการเล่นละครชาตรี. กรุงเทพฯ:

โครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย. กระทรวงศึกษาธิการ, 2523.

ผะอับ โปษะกฤษณะ, ชลประคัลภ์ จันทรเรือง, จริญญา วิระวานิช และ พิมพ์ พวงนาค.

ละครเรื่องวันนี้. อภิปราย ณ หอวิชาวรรณคดี, 24 กรกฎาคม 2534.

พรเพ็ญ ตันประเสริฐ. เพลงไทยสากลระหว่างปี พ.ศ. 2529-2531 : การศึกษาในด้านลักษณะภาษา และการสะท้อนวัฒนธรรมไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

พระราชนิพนธ์บทละครร้อยเรื่องของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ:

มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์, 2526. (จัดพิมพ์เนื่องในงานพระบรมราชานุสรณ์

11 พฤศจิกายน 2526)

พระอภัย (นามแฝง). บทละครร้อยเรื่องจันทราคีมิ. ของคณะนาครบรรพตอง, 2473.

พราบนรินทร์ (นามแฝง). บทละครร้อยเรื่องขวัญใจจิโร. สุกใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม,

2518.

..... บทละครเพลงเรื่องห้วยแก้ว. สุกใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2512.

..... บทละครเพลงเรื่องอูมาปาหนัน. สุกใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2512.

..... บทละครร้อยเรื่องแม่ศรีเวียง. สุกใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับสำหรับ "เซ็นต์เซอร์"

ของศรี หุตหุต, 2513.

..... บทละครร้อยเรื่องจับแพะชนแกะ. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรศรีสวัสดิ์, 2469.

..... บทละครเพลงเรื่องขอขบวิกรมวัง. สุกใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2511.

..... บทละครเรื่องคนดีที่โลกลืม. สุกใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2511.

..... บทละครเรื่องบางระจัน. สุกใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2511.

..... บทละครร้อยเรื่องเพลงเสน่ห์. สุกใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2513.

..... บทละครร้อยเรื่องน้ำผึ้งรวง. สุกใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2513.

..... บทละครประกอบเพลงเรื่องหนูจ๋า. สุกใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2513.

..... บทละครเรื่องเลือดอยุธยา. สุกใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2512.

..... บทละครร้อยเรื่องบุปผาชาตินคร. สุกใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2514.

..... บทละครร้อยเรื่องฝนสั่งฟ้า. สุกใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2514.

พรานบุรุษ (นามแฝง). บทละครประกอบเพลงเรื่องโจโจ้ซัง. สุดใจ ศรีเบญจฯ
พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2512.

_____. บทละครเพลงเรื่องโรสิตา. สุดใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2512.

_____. บทละครเรื่องไม้คินคำ. ต้นฉบับตัวพิมพ์, 2489.

_____. บทละครเรื่องเมืองรักเมืองร้าง. ต้นฉบับตัวพิมพ์, 2478.

_____. บทละครเรื่องเขนยที่เคยหนน. ต้นฉบับตัวพิมพ์, 2486.

_____. บทละครประกอบเพลงเรื่องคินหนึ่งยังจำได้. สุดใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม,
2514.

_____. บทละครประกอบเพลงเรื่องขอลอยน้ำ. สุดใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2512.

_____. บทละครประกอบเพลงเรื่องอยากจจะรักสักครั้ง. สุดใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม,
2513.

_____. บทละครประกอบเพลงเรื่องดอกโสนบานเช้า. สุดใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม,
2511.

_____. บทละครเรื่องภุหยัน (ตาบโโบราณ). สุดใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2511.

_____. บทละครเรื่องพันธุไม้เลื้อย. สุดใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2511.

_____. บทละครเรื่องผู้ชนะทิศเดียว. สุดใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2511.

_____. บทละครเรื่องพี่น้องท้องน้องร่วมไส้. สุดใจ ศรีเบญจฯ พิมพ์จากต้นฉบับเดิม, 2511.

พิทยา ว่องกุล. ตำนานนักแสดงในยุค "ละครเวที" รุ่งเรือง. บานไม่รู้โรย 1 (พฤศจิกายน 2528):
39-51

พิมพ์ พวงนาค (ผู้พูด). รำลึกถึงพรานบุรุษ [เทพบันเทิงเสียง]. การแสดงครั้งที่ 405
กรุงเทพฯ: ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด, 2530.

_____. สัมภาษณ์, ครั้งที่ 1 8 เมษายน 2534.

_____. สัมภาษณ์, ครั้งที่ 2 13 เมษายน 2534.

_____. สัมภาษณ์, ครั้งที่ 3 23 กุมภาพันธ์ 2535.

_____. สัมภาษณ์, ครั้งที่ 4 1 พฤศจิกายน 2535.

พิไลวรรณ บุญสัน. สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2535.

พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. บทละครเอกรวม 6 เรื่อง. พระนคร:
ศิลปาบรรณาคาร, 2513.

พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. รามเกียรติ์. พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา,
2514.

_____ . อิเหนา. พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพฯ: ครูสภา, 2510.

พูนิศ อมาตยกุล. จากเพลงไทยถึงเพลงลูกทุ่ง. ใน จากเพลงไทยถึงเพลงลูกทุ่ง: ความเคลื่อนไหว
ของเพลงไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงปัจจุบัน. (ไม่มีเลขหน้า) กรุงเทพฯ:
ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด, 2527.

_____ . สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2534.

เพลงยาวกลบทและกลอักษร แต่งจารึกที่วัดพระเชตุพนฯ ในสมัยรัชกาลที่ 3. พิมพ์ครั้งที่ 8
กรุงเทพฯ: ประจักษ์การพิมพ์, 2513. (พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ
รองอำมาตย์ตรีผาด นาคพันธ์, 24 สิงหาคม 2513.)

เพาวิภา ภมรสติชัย. ความสัมพันธ์ระหว่างละครโทรทัศน์กับสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. บทละครพูดเรื่องน้อยอินทเสน ความดีมีไชย เจ้าข้า,
सारวัต! เห็นแก่ลูก ตั้งจิตคิดคลั่ง. กรุงเทพฯ: ครูสภา, 2515.

_____ . บทละครพูดสลับลำเรื่องวิวาหนพระสมุทและบทละครสังคีต
เรื่องมิกาดิ. (ม.ล. ปิ่น มาลากุล เขียนคำนำ) กรุงเทพฯ: องค์การคำครูสภา, 2518.

มนตรี ตราโมท และ วิเชียร กุลตัญญ์. ฟังและเข้าใจเพลงไทย. กรุงเทพฯ: ไทยเชม, 2523.

มนตรี ตราโมท. การละเล่นของไทย. กรุงเทพฯ: ทำพระจันทร์, 2497.

_____ . ศัพท์สังคีต. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2531.

_____ . การบรรจุเพลงประกอบการแสดง [เทปบันทึกเสียง] บรรยายพิเศษ ณ หอประชุมเล็ก
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 15 มีนาคม 2534 (การสัมมนาโครงการสัมมนาสาธิตเรื่อง
นาฏศิลป์ไทย 2 จัดโดยสถาบันไทยคดีศึกษา 14-15 มีนาคม 2534)

รวมเพลงเอกของพรานบุรุษ. กรุงเทพฯ: แม่นเมืองแมนการพิมพ์, 2525.

ราชกุล, พระยา. บทละครพูดสลับลำเรื่องฝรั่งกังไส. กรุงเทพฯ: ครูสภา, 2505.

รีณทัย ลัจฉพันธุ์. ละครตลกคำบรรยาย: การทดลองศิลปะการละครอย่างใหม่ของสมเด็จพระเจ้า

เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์. ภาษาและวรรณคดีไทย 4 (ธันวาคม 2530): 17-34

_____ . ละครตลกคำบรรยาย: การทดลองศิลปะการละครอย่างใหม่ของสมเด็จพระเจ้า
ฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (ต่อ). ภาษาและวรรณคดีไทย 5 (เมษายน 2531): 40-56

ลาวัญย์ โชติามระ. ละครกับฉาก. พระนคร: คลังวิทยา, 2507.

วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่องนางมโนห์รา เรื่องสังข์ทอง จินตามณี. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2526.

วิจิตรมาตรา, ขุน (สง่า กาญจนาคพันธ์). ยุคเพลงหนังและละครในอดีต. กรุงเทพฯ: เรื่องศิลป์, 2518.

_____. เรื่องของละครและเพลง. กรุงเทพฯ: เรื่องศิลป์, 2521.

วิเชียร กุลตัญญ์. ความรู้ทั่วไปในการดนตรีไทย. พระนคร: หน่วยศึกษานิตเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2500.

วิทย์ คีวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2531.

วิมลศรี อปรไย. นาฏกรรมและการละคร ; หลักการบริหารและการจัดการแสดง. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2524.

ศรีปรีชา, หลวง. ศิริวิบุลกิติ. ใน ชุมนุมตำรากลอนฉบับหอพระสมุทวชิรญาณ. หน้า 187-190 พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา, 2504.

ศรีอยุธยา (นามแฝง). นามขอกเอาหนามบ่งและวิวาห์พระสมุทร. กรุงเทพฯ: มูลนิธิหม่อมกุฎราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2520.

ศิลปากร, กรม. มหรสพของไทย. กรุงเทพฯ: อักษรประเสริฐ, 2526.

_____. นายจวงจันท์ จันทรคณา (พราหมณ์). ใน ประวัติผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลปะเล่ม 2. กรุงเทพฯ: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, 2529.

_____. สุจิตร์ละครเรื่องสาวีตรี, 2490. อ้างถึงใน นิยะดา สาริกภูติ.

ความสัมพันธ์ระหว่างละครไทยกับละครภารต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.

ส.พลายน้อย (นามแฝง). ละครเวทีรมณีสถานในบางกอก. บ้านไม่รู้โรย 1 (พฤศจิกายน 2528): 20-28

ส่งศรี จันทรประภา (ผู้อำนวยการแสดง). สาธิตละครเรื่องคณะจันทโรภาส C เทปบันทึกเสียง J.

การแสดงครั้งที่ 44 กรุงเทพฯ: ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด, 2523.

_____. สัมภาษณ์, ครั้งที่ 1 20 มิถุนายน 2534.

_____. สัมภาษณ์, ครั้งที่ 2 9 พฤศจิกายน 2534.

สง่า อารัมภีร์. ปรมาจารย์ละครเรื่อง "พราหมณ์". หนอนหนังสือ 1 (กุมภาพันธ์ 2532): 75-81

สกลิต เสมานิล. วิสาข. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองรัตน์, 2513.

สมถวิล วิเศษสมบัติ. วรรณคดีการละคร. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต, 2525.

สมุทภาพหญิงไทย ฉบับทูลเกล้าฯ ถวาย ณ วันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าฯ

พระบรมราชินีนาถ 12 สิงหาคม 2507. พิมพ์ครั้งที่ 2 พระนคร:

โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2508.

สวนสุนันทา, วิทยาลัยครู ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม. สัจฉิตรีละครเรื่องเงาจันทร์เจ้าขา.

22 มีนาคม 2534 ณ โรงละครแห่งชาติ

สันต์ ท. โกมลบุตร (ผู้แปล). จดหมายเหตุลาลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์. เล่ม 1 พระนคร:

สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2510.

สิทธา นิธิจวบถล และ นิตยา กาญจนะวรรณ. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2

กรุงเทพฯ: ดวงกมล, 2520.

สิน สีนุญเรื่อง (รวบรวม). ข่าวละครคนไทยไปอเมริกา พ.ศ. 2467. รวบรวมใหม่โดย

เอนก นาวิกมูล และ โคม สุวงศ์ กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์, 2526.

สุกัญญา สุกายา. เพลงปฏิพากย์: บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2525.

สุกรี เจริญสุข. 99 ปีเพลงสรรเสริญพระบารมี. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2530.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. เรื่องราวทำเพลง: ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม. กรุงเทพฯ: มติชน, 2532.

สุจิตรา จงจิตร์. วิเคราะห์บทละครตีก๊อตาบรพณ์ พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ, 2522.

สุธิวงค์ พงศ์ไพบูลย์. วรรณคดีวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนานาณิช, 2525.

สุนันทา ไสร้จจ. วรรณคดีการละคร. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2526.

สุพรรณิ วราทร. ประวัตินวนิยายไทยตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง

พ.ศ. 2475. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. ลิเก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ห้องภาพสุพรรณ, 2522.

สุพรรณา เกรียงไกรเพ็ชร. การศึกษาวรรณกรรมการแสดง. บรรยายในช่วงโมงเรียนรายวิชา

111641 วรรณคดีต่างสมัย, 30 มกราคม 2533.

สุพรรณิ อุดมผล. วรรณกรรมการแสดงของไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพริก, ม.ป.ป.

- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 2 การประพันธ์ไทย
 หน้าที่ 1-7 พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533.
- _____ . เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 2 การประพันธ์ไทย
 หน้าที่ 8-15 พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533.
- เสวีสรโกเศศ. พื้นความหลัง. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: คิวพร, 2513.
- เสาวณิต วิงวอน. การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทโขนเรื่องรามเกียรติ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2519.
- แสงจันทร์ รจนา (นามแฝง). บทละครเรื่องเต็ดดอกกรัก. เล่ม 2 ตอน 2 ของคณะปราโมทย์
 บรรเทิง, 2466.
- โลมรัสมิ์ จันทรประภา. การละครไทยและวรรณกรรมประเภทบทละคร. ม.ป.ท., 2508.
- อนุสรณ์พราหมณ์. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: เรื่องศิลป์, 2519.
- อารดา กิระนันท์, ละครนอก: ละครพื้นบ้านของไทยแต่โบราณ. อักษรศาสตร์. 13 (กรกฎาคม
 2524): 42-56
- อารดา ลูมิตร. ละครในของหลวงในสมัยรัชกาลที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.
- อุทัย สินธุสาร. อุปรากรเอกของโลก. กรุงเทพฯ: อาศรมศิลป์และศาสตร์, 2527.
- อุทิศ นาคสวัสดิ์. "กรมพระนราฯ กับละครเรื่อง" เอกสารประกอบการอภิปรายเรื่องละครเรื่อง
ของกรมพระนราธิปฯ. ณ หอสมุดแห่งชาติ 2 ตุลาคม 2517.
- _____ . ทฤษฎีและการปฏิบัติดนตรีไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2514.
- เอนก นาวิกมูล. ดงละครบางกอก. เจ้าพระยา 1 (31 กรกฎาคม 2520): 12
- _____ . เพลงนอกศตวรรษ. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมสาร, 2527.

ภาษาอังกฤษ

Hodge, Francis. Play directing: analysis, communication, and style.

3 rd ed. Englewood Cliffs, N.J:Prentice Hall, c 1988.

The Encyclopedia Americana. Vol. 20 International ed. Danbury, Conn.:

Grolier, c 1988.

Virginia S. Thateher (ed.). The New Webster Encyclopedia Dictionary of

The English Language. Vol. 1 New York: Grolier, c 1971.

ภาคผนวก

ประวัติจวงจันท์ จันทรคณา

จวงจันท์ จันทรคณา หรือ พรานบุรุษ เป็นบุตรของหลวงราชสมบัติ (จันทร) และนางสร้อย จันทรคณา เกิดเมื่อวันเสาร์ที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2444 ที่วัดพระทรง ตำบลท่าข้าม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี มีน้องสาวร่วมบิดามารดาเพียงคนเดียวคือ นางสาวลัย มณีปັນตี (ถึงแก่กรรม)

เนื่องจากบิดารับราชการเป็นนายอำเภอ พรานบุรุษจึงต้องโยกย้ายเดินทางตามบิดาไปยังจังหวัดต่างๆ อยู่เสมอ จนอายุได้ 7 ปีขณะที่กำลังศึกษาชั้นเบื้องต้นอยู่ที่วัดสันตนาถ จังหวัดราชบุรี บิดาก็ถึงแก่กรรม มารดาจึงอพยพครอบครัวไปอยู่ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และได้ตั้งโรงเรียนสตรีขึ้นเป็นแห่งแรกในจังหวัด พรานบุรุษจึงเรียนหนังสือต่อในโรงเรียนของมารดา จนจบการศึกษาชั้นประถม หลังจากนั้นก็ย้ายมาศึกษาต่อในระดับมัธยมที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

ในระหว่างที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยนั้นพรานบุรุษได้ร่วมทำกิจกรรมกับทางโรงเรียนหลายอย่าง เช่น เป็นนักฟุตบอลและนักยูโดประจำโรงเรียน ถึงขนาดได้รับพระราชทานรางวัลชนะเลิศยูโดนักเรียนจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 เคยร่วมแสดงละครของโรงเรียนในงานประจำปีและงานรื่นเริงต่างๆ เป็นนักร้องส่งในวงเครื่องสายไทย เป็นต้นเสียงร้องนำเพลงสรรเสริญพระบารมีหน้าแถวหมู่ลูกเสือ นอกจากนี้ยังมีความสามารถพิเศษในการวาดรูป เล่นดนตรีได้ทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล โดยเฉพาะไวโอลิน นับเป็นเครื่องดนตรีที่พรานบุรุษเล่นได้อยู่ขั้นดีทีเดียว และความสามารถในการแต่งบทละครสำหรับไวโอลินแสดงในงานต่างๆ ของโรงเรียนอีกด้วย

เมื่อจบม.8 จากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยแล้ว พรานบุรุษได้เข้าศึกษาต่อที่คณะรัฐประศาสน์ (รัฐศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่เรียนได้ไม่นานเห็นว่าไม่เหมาะกับตัวเองจึงย้ายไปเรียนที่คณะวิศวกรรมศาสตร์แทน พอเรียนได้ 2 ปี มารดาก็ถึงแก่กรรม พรานบุรุษจึงต้องลาออกจากมหาวิทยาลัยมาประกอบอาชีพเลี้ยงตัว เนื่องจากไม่มีทุนพอที่จะเรียนต่อ

พรานบุรุษเริ่มทำงานครั้งแรกด้วยการเป็นผู้ช่วยนักสำรวจทำแผนที่ และทำอยู่นานหลายปี จึงหันเหเข้าสู่วงการหนังสือพิมพ์และการประพันธ์ จนมีโอกาสดำรงงานอยู่ในแผนกโฆษณาของบริษัทภาพยนตร์พัฒนากร ของนาย ช.ของอ้วน สິญูเรื่อง

ในปี พ.ศ. 2468 บริษัทภาพยนตร์พัฒนากรได้จัดตั้งคณะละครขึ้นมาอีกแผนกหนึ่ง ชื่อคณะราตรีพัฒนา โดยรวบรวมตัวละครรำจากวังสวนกุหลาบและวังสระปทุมที่เคยร่วมเดินทางไปเผยแพร่นาฏศิลป์ไทยในสหรัฐอเมริกา มารวมกลุ่มกันขึ้นใหม่ แล้วเปลี่ยนจากการแสดงละครรำมาเป็นละครร้อง โดยมีหม่อมพร้อม นางเอกสาวเครือฟ้าของคณะปริตาลัยเป็นครูผู้ฝึกสอน เรื่องแรกที่เริ่มฝึกซ้อมและจัดแสดงคือเรื่องตัดลิ้นदानเศรษฐี ของสมิงนครอินทร์ (พระยาวิเชียรสนุข) ในการนี้พรานบุรุษได้รับมอบหน้าที่ให้เป็นคนบอกบท และได้ทำหน้าที่นี้เป็นประจำอีกตำแหน่งหนึ่งเรื่อยมา นอกเหนือจากงานในแผนกโฆษณาของบริษัท

ขณะที่พรานบุรุษเริ่มงานละครด้วยการเป็นคนบอกบท ก็ผลิตผลงานทางด้านการประพันธ์ลงในหนังสือกันด้วย โดยจะใช้นามปากกาต่างๆ กันไป เช่น เมื่อเขียนบทกวีก็จะใช้ว่า "อำแดงข้า" เมื่อเขียนเรื่องอ่านเล่นจะใช้ว่า "รักร้อย" และหากเขียนลงในหนังสือเนตรนารีจะใช้ว่า "ศรี จันทร์งาม" ส่วนนามปากกา "พรานบุรุษ" ใช้เป็นครั้งแรกเมื่อเขียนเรื่องเหยี่ยวทะเล

คำว่า "พรานบุรุษ" นั้นหมายถึง พระอาทิตย์ นามปากกานี้ นำมาจากคำๆ หนึ่งในบทพระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ที่ทรงถอดความกานท์อุทยานโลกิยทิวาสวรรณในเรื่องรูปไยชาติของอะกิม โอมาร์ คัยยาม ออกเป็นโคลงสี่สุภาพ บทพระนิพนธ์ดังกล่าวมีเนื้อความดังนี้

ตื่นเกิด, อภัยเจ็ดเล่า	รัตยา ผยองเอ๋ย
ดาวเจิ้ง, เวียงสวรรค์ลา	ลิบแล้ว
พรานบุรุษ, ทอดบัวงา	โถมคร่อม คล้องแอ
ปราสาท, ซลตำแน้ว	หรือสร้านานแสง ฯ

ในปี พ.ศ. 2468 นั้นเอง พรานบุรุษก็ได้แต่งบทละครเรื่องทะกั่วสามเกลอขึ้นเป็น
เรื่องแรกให้กับคณะราตรีพัฒนา หลังจากนั้นก็รับหน้าที่เป็นผู้เขียนบท บอกรบและกำกับการแสดง
ให้กับคณะเรื่อยมา

ภายหลัง นาย ช. ชองฮ้วน เจ้าของคณะละคร มีภารกิจทางด้านโรงภาพยนตร์เพิ่ม
มากขึ้น จึงคิดระงับการแสดง พระวรวงศ์วิจิตรจึงรับคณะราตรีพัฒนามาอุปถัมภ์แทน พร้อม
กับเปลี่ยนชื่อเป็น ศรีโอกาส และเปลี่ยนอีกครั้งเป็น จันทโรภาส โดยมีพรานบุรุษเป็นกำลัง
สำคัญ ต่อมาเมื่อพระวรวงศ์วิจิตรไม่สามารถอุปการะคณะละครต่อไปได้ พรานบุรุษจึงรับคณะ
จันทโรภาสมาคูแลแทน

พรานบุรุษเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เมื่อเห็นว่าเพลงที่ใช้ในการแสดงละคร
ร้องขณะนั้นมีความเยิ่นเย้อ ไม่ทันใจ เพราะต้องมีการเอื้อนทำนอง อีกทั้งการตีกรับและใช้ลูกคู่
ร้องรับหรือร้องคลอก็ทำให้ฟังเนื้อร้องได้ไม่ชัดเจน พรานบุรุษจึงปรับปรุงและดัดแปลงเพลงที่ใช้
แสดงละครจากเพลงไทยเดิมที่มีการเอื้อนมาเป็นเพลงไทยเนื้อเต็ม และเพลงไทยสากล พร้อม
กับตัดลูกคู่และการตีกรับให้จังหวะออกไป ทำให้เพลงของพรานบุรุษทันสมัยมากขึ้น แต่ก็ยังคงมี
ลีลาอ่อนหวาน นุ่มนวลแบบไทยๆ ทั้งด้านเนื้อร้องและท่วงทำนอง ทำให้เพลงจากละครของ
พรานบุรุษเป็นที่นิยมของคนดูในยุคนั้นอย่างมาก จนมีการอัดแผ่นเสียงเพลงจากละครเรื่องต่างๆ
ของพรานบุรุษ ออกจำหน่ายโดยห้างแผ่นเสียงตรากระต่าย ของ นาย ค. เจ๊กชวน ถิ่นวารช
และทำรายได้ให้แก่บริษัทแผ่นเสียงอย่างมากมาย

ละครที่ได้รับความนิยมและสร้างชื่อเสียงให้แก่พรานบุรุษมากที่สุดคือเรื่องจันทร์เจ้าขา
รองลงมามีเรื่องโรลีตา ขวัญใจโจร ผ่นสังข์ฟ้า โจ้โจ้ซัง น้ำผึ้งรวง ขอบริ้วริมวัง เขนยที่เคย-
หุนน ห้วยแก้ว พี่ร่วมท้องน้องร่วมไส้ เป็นต้น แต่ละเรื่องล้วนมีเพลงที่มีความไพเราะเป็นที่
ถูกใจของคนดูเรื่องละหลายๆ เพลง

พรานบุรุษ ยังเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างชื่อเสียงให้แก่ดาราละครร้องในอดีต เพราะไม่ว่าจะเป็น เลื่อน ไวนานาวัน ประทุม ประทีปเสนา ประจ ฤทธิไกร ละม้าย สุนทรนิธ ใหญ่แข บุษยเกียรติ สงศรี จันทรประภา สุกนต์ คิ้วเหลี่ยม ทองถม ปากลำโพง สมพงษ์ จันทรประภา และคนอื่นๆ ต่างก็ประสบความสำเร็จในการแสดงละครจากบทประพันธ์ของพรานบุรุษทั้งสิ้น

นอกจากงานด้านละครแล้ว พรานบุรุษยังทำงานด้านอื่นๆ สลับไปด้วยในบางโอกาส อันได้แก่เป็นนักหนังสือพิมพ์ประจำอยู่ในกองบรรณาธิการเดลิเมล์รายวัน พร้อมกับเขียนเรื่องสั้น เรื่องยาว และบทพากย์การ์ตูนในหนังสือพิมพ์เดลิเมล์วันจันทร์ โดยเฉพาะระหว่างปี พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2476 เรื่องสั้นของพรานบุรุษได้รับความนิยมมาก เรื่องที่เด่นที่สุดคือ เมื่อหญิงเป็นชาย

ในด้านภาพยนตร์ พรานบุรุษเป็นผู้ริเริ่มทำบทพากย์ภาพยนตร์เป็นคนแรก เพราะการพากย์ภาพยนตร์ในยุคแรกนั้นเป็นการเล่าเรื่องหน้าจอให้คนดูฟังก่อนหนังฉาย ต่อมาก็เป็นการพากย์แบบโขนให้แก่ภาพยนตร์อินเดีย เรื่องแรกที่เข้ามาฉายคือเรื่องรามเกียรติ์ แล้วจึงเป็นการพากย์แบบปัจจุบันโดยจะมีดนตรีบรรเลงประกอบด้วย ภาพยนตร์เรื่องแรกที่ใช้การพากย์แบบปัจจุบันคือเรื่องอาบหะซัน ซึ่งมี ศิลป์ (ภายหลังเปลี่ยนเป็น ลิน) สีนุญเรื่อง หรือทิดเขียว เป็นผู้พากย์คนแรก

นอกจากนี้ พรานบุรุษยังได้เขียนบทภาพยนตร์ไว้อีกหลายเรื่อง บางเรื่องก็กำกับการแสดงเองด้วย อาทิ เรื่อง ในสวนรัก อ้ายค่อม ค่าบงระจัน เขียนให้กับบริษัทภาพยนตร์เสียงศรีกรุง โดยเฉพาะเรื่องค่าบงระจัน เป็นภาพยนตร์ชุดประวัติศาสตร์ที่ทางรัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงคราม มอบหมายให้บริษัทจัดสร้าง โดยรัฐบาลเป็นผู้อุปการะออกค่าใช้จ่ายให้ทั้งหมด เพื่อดำเนินการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยม บทภาพยนตร์เรื่องสนิมในใจ สามหัวใจ แผลเก่า ฯลฯ เขียนให้กับบริษัทบูรพาศิลป์ภาพยนตร์ และเรื่องวังหลวง วังหลัง ซึ่งดัดแปลงมาจากบทละครเรื่องผู้ชนะสิบทิศเดียว ภาพยนตร์เรื่องนี้พรานบุรุษสร้างเอง เป็นภาพยนตร์สี่เรื่องแรกในชีวิตภาพยนตร์ของพรานบุรุษ และเป็นภาพยนตร์เรื่องแรกในยุคหลังที่พรานบุรุษสร้างขึ้น

ภายหลังจากที่ต้องหยุดกิจการไปชั่วคราวเนื่องจากภาวะสงคราม โดยในระหว่างนั้นพรานบุรุษ
ไปสร้างงานทางด้านละครแทน

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พรานบุรุษเลิกจากการจัดการแสดงละครโดยหันมาทำงาน
ด้านเขียนบทภาพยนตร์ ภาพยนตร์ เขียนบทภาพยนตร์ไทย เขียนบทละครและแต่งเพลง ควบคู่ไปกับ
การเป็นนักหนังสือพิมพ์

ทางด้านชีวิตครอบครัว พรานบุรุษสมรสกับศรี จันทร์คณา มีบุตรธิดา 4 คนและมีบุตร
ซึ่งเกิดจากเทียมน้อย นวโชติ อีก 1 คน พรานบุรุษได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.
2519 ด้วยระบบลมหายใจล้มเหลว อายุได้ 74 ปีบริบูรณ์*

* เก็บความจาก อนุสรณ์พรานบุรุษ นิพนธ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: เรืองศิลป์, 2519
พรานบุรุษ (นามแฝง). คำนำที่มาจากจันทร์เจ้าขา. ใน จันทร์เจ้าขา.
สำเนาต้นฉบับตัวเขียน กรุงเทพฯ: แม่นเมืองแมนการพิมพ์, 2516 อ้างถึงใน สง่า อารัมภีร์.
ปรมาจารย์ละครร้อง "พรานบุรุษ". हनอนหนังสือ. 1 (กุมภาพันธ์ 2532) : 76-78.

ภาคผนวก ข.

คณะกรรมการในอดีต

คณะปริตาลัย	ของ	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
คณะวิไลกรุง		
คณะนาครบรรเทิง	ของ	ขุนนาง กัลยาณมิตร
คณะศิลป์สำเร็จ	ของ	เลื่อน ไวนุนาวิน
คณะศรีอาทิตย์	ของ	พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์
คณะเพชรโรภาส	ของ	สมประสงค์ รัตนทัศนีย์
คณะจันทโรภาส	ของ	พราหมณ์
คณะเฉลิมนคร	ของ	เลื่อน ไวนุนาวิน
คณะศรีโอภาส	ของ	พระวรวงศ์วิจิตร
คณะบรรทมลินธุ์	ของ	พระยาอนิรุทธเทวา
คณะนารีสยาม	ของ	แม่ทองอยู่
คณะอุลิตราตรีศิลป์	ของ	อุลิต รัตติศิลป์
คณะสายทอง	ของ	พระประสงค์เกษมราษฎร์
คณะเทพนิมมาน	ของ	ป. อินทรปาลิต
คณะเทพบรรเทิง	ของ	หม่อม ภูมินาดสนิท
คณะปราโมทย์นคร	ของ	เสงี่ยม กลิ่นหอม
คณะราตรีพัฒนา	ของ	นาย ช. ชองฮ้วน สิบญี่เรื่อง
คณะเพียงประสิทธิ์	ของ	เพียงใจ เปรมประสิทธิ์
คณะฤดีบันเทิง	ของ	ฤดี พ่วงพินันท์
คณะบรรเทิงสยาม	ของ	เขียน ศรีไกรวิน
คณะปราโมทย์	ของ	พระโสภณอักษรกิจ (เล็ก สมิตะสิริ)
คณะอุไรศิลป์		(คณะเทพบรรเทิงเดิม)

คณะนิคมไทย	ของ	ประธาน ต้นสกุล
คณะเทพรำจวน	ของ	สีนวล แก้วบัวสาย
คณะวิชิตนาฏ	ของ	สีนวล แก้วบัวสาย และ มณีล บุษยเกียรติ
คณะเกียรติแก้ว	ของ	สีนวล แก้วบัวสาย และ มณีล บุษยเกียรติ
คณะสตรีศรีนันท	ของ	ขุนอักษร โสภณ
คณะจันทโรภาส 2	ของ	สังศรี จันทรประภา
คณะศรีบุศกร		
คณะเขียนไกรกุล		
คณะนวลศรีศิลป์	ของ	นวลศรี สิงห์เสณี
คณะจันทโรภาส 2	ของ	ประทุม ประทีปเสน
คณะ ส. จิรายุทธ		
คณะอุดมศิลป์		
คณะจันทรารมย์		
คณะประเสริฐศิลป์		
คณะวัฒนาศิลป์		
คณะปิยะศิลป์		
คณะประไพนิศ		
คณะกาญจนบรรเทิง	ของ	ชิต เกิดกำธร
คณะอมรมิตร		
คณะสิทธิบรรเทิง		
คณะคณิศศิลป์	ของ	คำนิง จุลลากร
คณะคณิงนาฏ		(คณะคณิศศิลป์เดิม)
คณะปราโมทย์เมือง		
คณะบันเทิงไทย		
คณะไฉวเวียง		
คณะวิมานบรรตน์	ของ	ศิลป์ สีนุญเรื่อง (ทิดเขียว)
คณะวิจิตรศิลป์	ของ	หลวงวิจิตรวาทการ

โรงละครในอดีต

พัฒนารมย์	
ฉันทะสำเร็จ	อยู่ที่ข้างโรงพิมพ์ครุสภา บางลำพู
บศยพรรณ	อยู่ที่ตลาดนานา บางลำพู
น้ำเพ็ญบุญ	อยู่ตรงข้ามโรงหนังเฉลิมกรุง
วิมานนฤมิตร	อยู่ที่เมรุปุน ตรงข้ามวัดสระเกศ (ปัจจุบันคือโรงเรียนสารพัดช่างฯ)
ศรีอยุธยา	อยู่ที่สี่กั๊ก พระยาศรี
ปรีดาลัย	อยู่ที่แพรงนรา (ปัจจุบันคือที่ตั้งธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาถนนตะนาว)
ปราโมทัย	อยู่ที่สามยอด ใกล้กับวังบูรพาภิรมย์
นาครลั่นทลัน	อยู่ที่สะพานหัน
นาครเขมม	อยู่ที่เวียงนาครเขมม
วิมานเนาวรัตน์	อยู่ที่ถนนเจริญกรุง (ปัจจุบันเป็นโรงหนังแคปปิตอล)
พัฒนากร	อยู่ที่ถนนเจริญกรุง (ปัจจุบันเป็นโรงหนังสิริรามมา)
โอเดียน	บางครั้งก็ฉายภาพยนตร์ บางครั้งก็ใช้แสดงละคร
นาครบรรเทิง	อยู่ที่ถนนพระสุเมรุ บางลำพู (ปัจจุบันเป็นปั้มน้ำมัน ปตท.)
เทพบรรเทิง	อยู่ที่สะพานขาว
บุษปนาภูษศาลา	อยู่ที่ตรอกเจ้าสังเนียม ถนนเยาวราช เดิมเป็นโรงบ่อนเบี้ย

เรื่องย่อบทละครเรื่องของพรานบุรุษ

1. จับแพะชนแกะ

นายเสถียร น้องชายหลวงรักษานครเขตร มีนิสัยไม่ชอบผู้หญิง หลวงรักษา และแม่แจ่มภรรยา จึงหาวิธีต่างๆ ให้นายเสถียรพึงพอใจสตรีสักคน จนในที่สุดทั้งสองจึงตัดสินใจไปขอนางสาวฉวย ลูกนายเต็มกับแม่อ้อมให้กับนายเสถียร และบังเอิญนางสาวฉวยก็มีนิสัยเกลียดผู้ชาย ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจึงเห็นเป็นการดีที่จะให้นายเสถียรและนางสาวฉวยแต่งงานกัน หลวงรักษาออกอุบายหลอกนายเสถียรว่าตนไปขอผู้หญิงมาเป็นภรรยาแล้ว แต่เกิดป่วยกะทันหัน ต้องให้นายเสถียรเข้าพิธีแต่งงานและเข้าหอแทนตนไปก่อนเพื่อไม่ให้เสียงาน ตอนแรกนายเสถียรไม่ยอม แต่ในที่สุดก็ต้องตามใจพี่ชาย หลังจากนั้นหลวงรักษาก็ให้นายคงและนายเต็มคนใช้ปลอมเป็นผู้ร้ายทำที่ไล่ตามสู้กันไปที่เรือนหอ เพื่อให้นางสาวฉวยตกใจกลัว และนายเสถียรจะได้แสดงความกล้าหาญออกป้องกัน ทั้งคู่จะได้มีความรักต่อกัน แล้วเหตุการณ์ต่างๆ ก็เป็นไปตามแผนการของหลวงรักษา นายเสถียรและนางสาวฉวยก็อยู่ด้วยกันต่อมา

2. แม่ศรีเวียง

ศรีเวียง รักอยู่กับสิบเอกศิริ แต่ต้องหมั้นกับร้อยโทสนั้น เพราะความเกรงใจพันตรีหลวงโยธาบิดาของสนั้น ซึ่งเป็นนายของน้องชาย และด้วยความกตัญญูต่อมารดาของตน ทำให้ศิริไม่พอใจจึงต่อว่าร้อยโทสนั้นที่มาแย่งคู่รักของตน เมื่อพันตรีหลวงโยธารู้เรื่องจึงไปขอผู้หญิงอีกคนหนึ่งให้ศิริ ขณะนั้นบังเอิญมีคำสั่งด่วนให้เหล่าทหารไปรบ ที่สนามรบศิริกับสนั้นก็มีเหตุทะเลาะเบาะแว้งและชิงดีชิงเด่นกันอีก เพราะต่างก็ต้องการแสดงให้ศรีเวียง ซึ่งอาสาไปช่วยงานพยาบาลที่สนามรบเห็นว่าตนมีความรัก ความจริงใจ มากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ในระหว่างการสู้รบ สนั้นพลาดท่าถูกยิงจนตาบอด ศิริไปพบเข้าจึงคิดจะฆ่าสนั้นให้ตายเพื่อให้การหมั้นยกเลิกไป

แต่ศรีเวียงได้เข้ามาพูดเตือนสติ ทำให้ศรีสำนึกได้ จึงออกไปสู้รบที่ถุกยิงจนตาบอดเหมือนกัน เมื่อกลับจากสงครามศรีก็ถูกถอนหมั้น สนั่นเองก็ขอถอนหมั้นจากศรีเวียงเพราะเห็นว่าตนเองตาบอด อีกทั้งศรีเวียงกับศรีก็ยิ่งรักกันอยู่ สุดท้ายศรีก็รักษาตาจนหายและแต่งงานกับศรีเวียง

3. ขวัญใจโจร

บุญเรียง เข้าไปขโมยทรัพย์ในบ้านกานดา แต่เกิดติดใจในความงามของกานดา เสียก่อนจึงเปลี่ยนใจ ขณะที่กำลังเก็บทรัพย์สินใส่ที่เดิม บังเอิญกานดาตื่นขึ้นมาเสียก่อน บุญเรียง จึงเกี้ยวพาราสีกานดา พร้อมกับบังคับให้กานดาแลกสร้อยคอกับแหวนของตนฉันคนรัก ต่อมา บุญเรียงก็รู้ว่ากานดานั้นเป็นคู่หมั้นของปัญญาเพื่อนของตน จึงรู้สึกผิดหวังแต่ก็ไม่ได้แสดงให้ใครรู้ บังเอิญพวกเงี้ยวจะมารุกรานชายแดนทางภาคเหนือ บุญเรียงกับปัญญาได้อาสาไปช่วยรบด้วย ที่สนามรบนั้นปัญญาพลาดทำถูกพวกเงี้ยวจับตัวไป ขณะที่บุญเรียงถูกยิงขาพิการ ภายหลังปัญญาก็หนีออกมาได้ด้วยการช่วยเหลือของคำยีนลูกสาวโจรเงี้ยว เมื่อรบชนะพวกเงี้ยวแล้ว ปัญญา ก็พา คำยีนมาอยู่ด้วยในฐานะภรรยา เมื่อกานดาารู้เรื่องก็ขอเลิกหมั้น ฝ่ายบุญเรียงได้ลอบเข้าไปหา กานดาอีกครั้งเพื่ออำลาไปตามทางของตน แต่กานดาเกิดเข้าใจผิดคิดว่าเป็นโจรคนใหม่ เนื่องจากขาพิการ จึงให้ตำรวจจับ ภายหลังเมื่อรู้ความจริงก็ตามไปจับบุญเรียงและคืนตัวกัน

4. บุปผชาตินคร

สำเร็จและเสรีเป็นทหารเรือ ทั้งสองลอบเข้าไปที่บ้านของนายบ่ารุง เพราะสำเร็จ แอบนัดชูศรีลูกสาวนายบ่ารุงไว้ โดยให้เสรีเป็นคนคอยคุ้มกันทาง ขณะที่สำเร็จนั่งคุยกับชูศรี บังเอิญนายบ่ารุงมาเห็นเข้าก็เกิดปากเสียงกับสำเร็จขึ้น สำเร็จบันดาลโทสะจึงแทงบ่ารุงด้วย กระบี่ของเสรี แล้วป้ายความผิดให้เสรีเมื่อตำรวจจะจับ เสรีไม่ยอมจึงหนีไปอยู่ที่เกาะกับถม อยู่ทางนี้สำเร็จได้ทำตนว่าเป็นคนดี รับแม่กับน้องสาวของเสรีมาอุปการะ ต่อมาบังอร น้องของ เสรีก็ตกเป็นภรรยาของสำเร็จ แต่สำเร็จก็ไม่ได้ยกย่องออกหน้าออกตา เพราะตนมีชูศรีเป็น คนรักอยู่แล้ว ในที่สุดสำเร็จก็ไล่มังกรกับแม่ออกจากบ้าน เพราะไม่อยากผิดใจกับชูศรี และ ไม่ต้องการเลี้ยงดู 2 แม่ลูกอีกต่อไป ภายหลังสำเร็จได้ไปพบเสรีที่เกาะแล้วเกิดแย่งชิงผู้หญิง

คนเดียวกันขึ้น ลำเรียงจึงแจ้งทหารให้จับเสรีในฐานะผู้ร้ายฆ่าคนตายแล้วหนีมา ส่วนตัวเองก็ไป บีบบังคับเทพธิดาโรให้ยกลูกสาวให้กับตน ฝ่ายเสรีเมื่อถูกจับก็ถูกตัดลิ้นให้ประหารชีวิต แต่ก็ได้รับการยกเว้นโทษในที่สุด เพราะนายบารุงที่เข้าใจกันว่าตายได้เปิดเมษตัวออกมาพร้อมกับคำสั่ง งดประหาร เสรีเมื่อทราบความจริงทั้งหมดว่าสำเร็จเป็นตัวการทำให้เกิดปัญหาต่างๆ รวมทั้ง เป็นคนทำให้น้องสาวของตนเสียใจจนฆ่าตัวตาย จึงเดินทางไปที่เกาะ ซึ่งขณะนั้นลำเรียงกำลัง บังคับให้มาลินีแต่งงานด้วย แต่มาลินีไม่ยอมมีนตราจึงปลอมตัวแต่งงานแทน ลำเรียงรู้ว่าถูกหลอก ก็โกรธจึงฆ่าเทพธิดาโรตายแล้วออกตามหามาลินี เมื่อพบก็ใช้กำลังปลุกปล้ำ พอดีเสรีมาถึงเกาะ และตามมาทันจึงต่อสู้กับลำเรียง สุดท้ายลำเรียงก็ถูกยิงตาย

5. โรลิตา

อะลองโซ เลโอนี และ คามิโน วัลเดรี สองนายทหารแห่งมาเดรียนานคร พวกกัน ไปเที่ยวที่ริโอกรานด์กัตตาการ์ คามิโนเกิดติดใจโรลิตา สาวเสรีพของกัตตาการ์ ซึ่งเป็นคนที่ อะลองโซหมายปองอยู่ก่อน ทั้งสองจึงเกิดปากเสียงกัน และต่างใช้ชั้นเชิงจับโรลิตา จนในที่สุด ด้วยชั้นเชิงที่เหนือกว่า โรลิตาก็รับรักคามิโน ทำให้อะลองโซผิดหวังและเสียใจ บังเอิญ มาเซียร์นอฟฟ์ราชของครักษ์มาบอกว่า พระเจ้าซิลลิโอซาร์จะเสด็จผ่านบริเวณนั้นพร้อมเจ้าหญิง มารินาราชธิดา ให้อะลองโซ และคามิโนไปเตรียมการรับเสด็จ ทั้งสองจึงรีบไปทำหน้าที่ โรลิตาเองก็ตามไปเฝ้าดูด้วย ระหว่างที่รอรับเสด็จโรลิตากับคามิโนเล่นส่งจูบลอยให้กัน พอดี เจ้าหญิงมารินาเสด็จผ่านแล้วหันมาเห็น เกิดเข้าใจผิดคิดว่าคามิโนส่งจูบ และหลิวตาในเชิง หมิ่นเกียรติตนจึงโกรธ จึงให้พระเจ้าซิลลิโอซาร์สั่งทหารให้นำตัวคามิโนไปตัดลิ้นลงโทษ แต่ เมื่อคามิโนเข้าเฝ้าพระเจ้าซิลลิโอซาร์ก็ได้ใช้ไหวพริบเอาตัวรอด และกลายเป็นที่โปรดปราน พระเจ้าซิลลิโอซาร์จึงให้เจ้าหญิงมารินามาตัดลิ้นเอง ซึ่งคามิโนก็ใช้ความสามารถของตนพุดจน เจ้าหญิงมารินาเกิดพอใจคามิโน ให้พระเจ้าซิลลิโอซาร์เลื่อนคามิโนขึ้นเป็นเจ้าชาย แล้วให้ แต่งงานกับตน คามิโนจึงจำต้องแต่งงานกับเจ้าหญิง แต่เมื่อแต่งงานกันแล้วคามิโนก็หนีไปหา โรลิตา ไม่ยอมเข้าหอ ทำให้เจ้าหญิงเสียใจมาก เมื่อทราบจากอะลองโซว่าคามิโนรักโรลิตา จึงให้ไปนำตัวโรลิตาเข้าวัง พอพบกันก็เกิดทะเลาะกันขึ้น เจ้าหญิงจึงบอกให้โรลิตารู้ว่าคามิโน แต่งงานกับเจ้าหญิงแล้ว ขอให้โรลิตาเสียสละและไปจากคามิโนเสีย ซึ่งโรลิตาก็จำต้องทำตาม ด้วยความผิดหวังและเสียใจ โดยทำอุบายให้คามิโนเข้าใจตนผิดจนกลับไปอยู่กับเจ้าหญิง

6. จันทร์เจ้าขา

เจียม สาวชนบท มีคนรักชื่อร้อยตรีจิตต์ และแอบได้เสียกันแล้ว แต่ถูกบิดาของเจียม กีดกัน เพราะได้รับหมั้นหลวงลัทธินลิทธิไว้ให้โดยไม่ฟังคำอ่อนวอนของหลาน เจียมจึงตัดสินใจหนีออกจากบ้านไปกับอิมลาวาใช้ เพื่อไปตามหาจิตต์ที่กรุงเทพฯ จนกระทั่งพบจิตต์แต่ไม่กล้าเข้าไปหา เพราะวันนั้นที่บ้านจิตต์กำลังมีงานขึ้นบ้านใหม่และงานวันเกิดของจิตต์ เจียมเสียใจที่เห็นจิตต์มีสาวสวยชาวกรุงเคียงข้าง และยังสลดใจยิ่งขึ้นเมื่อจิตต์กับเพื่อนๆ ออกไปเที่ยว แล้วเดินผ่านเจียมแต่จำไม่ได้คิดว่าเป็นขอทานและโยนสตางค์ลิบให้เป็นทาน หลวงลัทธินลิทธิผ่านมาเห็นจำเจียมได้จึงชวนไปอยู่ด้วยโดยให้สัญญาว่าจะตามใจทุกอย่าง เวลาผ่านไป เจียมทำงานที่ลิลลี่ลีลาคอสตัสของหลวงลัทธินลิทธิ และเปลี่ยนชื่อเป็นลิลลี่ วันหนึ่งจิตต์พร้อมเพื่อนชายหญิงไปเที่ยวที่ลิลลี่ลีลาคอสตัส พบเจียมกำลังร้องเพลงให้คนที่มาเที่ยวฟังก็จำได้แต่เจียมแกล้งทำเป็นไม่รู้จักจิตต์จึงต่อว่าเจียมอย่างรุนแรง ถึงขั้นประจานและปลุกปล้ำกัน เจ้าหน้าที่ได้เข้ามาจับกุมจิตต์ฐานปลุกปล้ำอาจารย์ลิลลี่ ต่อมา จิตต์ซึ่งพ้นข้อหาได้ไปที่บ้านเจียมในวันแต่งงานของเจียมกับคุณหลวงพอดิ ก็เสียใจถึงกับฟูปลงกับพื้น คุณหลวง เจียม อิม แกล้งทำเป็นจำไม่ได้ และโยนสตางค์ให้เป็นทานเพื่อแก้แค้น สุนทรคนสนิทของจิตต์จึงทำอุบายให้จิตต์แกล้งยิงตัวตาย เจียมตกใจจึงเข้ามาประคองจิตต์ คุณหลวงจึงบอกว่าการแต่งงานแกล้งจัดขึ้นเพื่อทดสอบความรักของคนทั้งสอง เมื่อเข้าใจกันแล้วก็อยู่ด้วยกันต่อมา

7. โจโจ้ซัง

โกมล กับปรีดา เป็นทหารเรือไปปฏิบัติราชการที่ญี่ปุ่น โกมลได้พบโจโจ้ซังก็เกิดพอใจ แต่ก็ไม่ได้ทำความรู้จักกัน โจโจ้ซังนั้นพ่อแม่พามาขายเป็นเกอิชาที่โรงเกชาของตาโกโรตาโกโรจึงขายต่อให้เศรษฐียามาโดริ เมื่อตกลงกันเรียบร้อยจึงนัดเวลาส่งตัวโจโจ้ซังให้ยามาโดริ บังเอิญคืนนั้นโกมลกับเพื่อนๆ มาเที่ยวที่โรงเกชา และพบกับโจโจ้ซังอีกก็จำได้โกมลจึงเข้าไปเกี่ยวโจโจ้ซังจนทั้งสองเกิดรักกันขึ้น โกมลขอไถ่ตัวโจโจ้ซังจากตาโกโร และขอแต่งงานด้วย ซึ่งตาโกโรก็ยินยอมยกให้ โจโจ้ซังแต่งงานอยู่กับโกมลได้ไม่นาน โกมลก็ต้องเดินทางกลับเมืองไทย เมื่อโกมลกลับไปแล้ว พ่อแม่ของโจโจ้ซังก็มาต่อว่าลูกสาวที่แต่งงานกับคนไทย และขอให้แต่งงานใหม่กับคนญี่ปุ่น แต่โจโจ้ซังขอติดตามไปตุลามีที่เมืองไทยก่อน

หากพบว่าโกมลไม่จริงใจก็จะยอมแต่งงานกับยามาโคริทันที เมื่อตามมาเมืองไทยและพบว่า
โกมลมีคู่มั่นอยู่ก่อนแล้ว โจ้โจ้จึงจึงเดินทางกลับญี่ปุ่นไปแต่งงานกับยามาโคริตามคำพูดที่ให้ไว้
กับพ่อแม่

8. เพลงเล่ห์

ซัช เป็นช่างเขียนภาพ มีคนรักชื่อละออ ต่อมาซัชล้มละลาย ขณะที่กำลังเดินทางไป
หาละออ ก็พบกับชอบ น้องชาย ซึ่งเป็นทหารกำลังเดินทางไปประจำที่ต่างจังหวัด เมื่อซัชพบ
ละออจึงรู้ว่าละออหมั้นรักเขาแล้ว และมีคนรักใหม่คือร้อยโทสงบ จึงเกิดการต่อว่าต่อขานกันขึ้น
ระหว่างที่ออกมาจากบ้านของละออ บังเอิญเดินชนกับเนียน ลูกสาวพระยยุทธราชนุมิ ซึ่งกำลัง
รีบร้อนไปขึ้นรถกลับบ้านที่เชียงใหม่ ซัชถึงกับตะลึงในความงามของเนียน แล้วทั้งสองก็จากกัน
ที่บ้านพระยยุทธราชนุมิ จังหวัดเชียงใหม่ พระยยุทธฯ ลังลูกเมียให้จัดเตรียมต้อนรับร้อยโทสงบ
ที่จะย้ายมาประจำเชียงใหม่ ซัชกับสุคนธ์ คนสนิทซึ่งเดินทางมาเชียงใหม่ บังเอิญผ่านหน้าบ้าน
พระยยุทธฯ เนียนเห็นก็จำได้จึงทักทายกันและเกิดความสนิทสนมกันมากขึ้นจนกลายเป็นความรัก
แล้วอยู่ๆ ละออก็มาที่เชียงใหม่ด้วยเพื่อตามหาร้อยโทสงบสามี มาพบซัชกับเนียน ซัชพอรู้เรื่อง
ของละออที่ถูกสงบนอกทักก็สมน้ำหน้า ละออโกรธจึงแกล้งใส่ใครซัชให้แตกกับเนียน เนียนจึง
เข้าใจผิด แล้วแกล้งทำสนิทสนมกับสงบ ไม่สนใจซัชอีกเลย จนกระทั่งสงบและเนียนจะหมั้นกัน
ในงานประกาศหมั้น ละออปรากฏตัวแล้วประกาศความสัมพันธ์ของตนกับสงบให้พระยยุทธฯ และ
ทุกคนทราบ และขอโทษซัชกับเนียนที่ทำให้เข้าใจผิดกัน ระหว่างนั้นพลทหารนำคำสั่งให้ทหาร
กลับเข้ากรม เพื่อเตรียมพร้อมไปรบกับศัตรูให้แก่พระยยุทธฯ ทราบ พระยยุทธฯ จึงเรียกสงบกับถม
กลับกรม ซัชกับเนียนคืนดีกัน สุคนธ์เก็บกระดาษคำสั่งซึ่งตกอยู่ไปอ่าน เมื่อทราบความก็บอกให้
ซัชรู้ แล้วชวนกันไปช่วยรบ เพราะทั้งสองเป็นทหารกองหนุนซึ่งทางการกำลังต้องการ ใน
สนามรบ สงบถูกปืนของฝ่ายศัตรู ซัชเข้าไปช่วยพอดีชอบซึ่งไปเข้าข้างศัตรู พรวดพรวดเข้ามา
จึงถูกซัชยิง ซัชตกใจเพราะไม่คิดว่าเป็นน้องจึงโหมเข้าไปหา ขณะกำลังอุ้มน้องขึ้นก็ถูกกระสุนปืน
จนถึงแก่ความตาย

9. ห้วยแก้ว

บัวริน บัวโรย เป็นพี่น้องกัน คำอินนั้นหลงรักบัวรินอยู่แต่บัวรินไม่รัก ขณะที่บัวโรยนั้นแอบรักคำอิน บัวริน บัวโรยอาบน้ำอยู่ที่ห้วยแก้ว ชาว เชิด ทองถม หนุ่มชาวกรุงซึ่งมาเที่ยวที่น้ำตกห้วยแก้วได้พบสาว ๆ กำลังอาบน้ำอยู่ จึงแอบดู และแก้มองขโมยผ้าไป เพราะอยากจะลือเล่นตามประสาหนุ่มคนอง จึงเกิดเรื่องชกต่อยกับคำอินซึ่งเฝ้าสองสาวอยู่ ชาวรู้ตัวว่าผิดจึงขอโทษ บัวรินเกิดพอใจ ชาวจึงยกโทษให้และอนุญาตให้ ชาวไปเที่ยวบ้านด้วย ทำให้คำอินโกรธมาก บัวรินและ ชาวพบกันบ่อยๆ เข้าจึงสนิทสนมกันอย่างรวดเร็ว และรักกันในที่สุด เมื่อคำอินรู้ว่าบัวรินรัก ชาวก็เสียใจ ต่อมา ชาวก็ลาบัวรินกลับกรุงเทพฯ พ่อของบัวรินถูกกัดก่อนตายได้ขอร้องให้บัวรินรับปากแต่งงานกับคำอิน เมื่อพ่อตายคำอินจึงทวงสัญญา แต่บัวรินก็บ่นบ่นว่าตนรัก ชาวมาก คำอินจึงอาสาพาบัวรินไปหา ชาวที่กรุงเทพฯ ชาวเถียงกับแม่ เรื่องถูกบังคับให้หมั้นกับพยอม แต่ก็ยังตกลงกันไม่ได้ พ่อตีคำอินพาบัวรินมาส่ง แม่ของ ชาวร้องไห้ แต่ก็ต้องยอมให้บัวรินอยู่เพราะไม่อยากให้ ชาวไปอยู่ที่อื่น ตกกลางคืน คำอินกลับมาถามข่าวและจะลากลับเมืองเหนือ บัวรินรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจคำอิน จึงโถมกอดและจูบตอบแทน ทำให้ ชาวซึ่งออกมาเห็นพอดีเข้าใจผิด คุณนายขึ้นได้โอกาสจึงยุส่ง และแนะนำให้ทั้งบัวรินแล้วหันมาแต่งงานกับพยอมแทน ชาวเชื่อแม่ จึงทำสนิทสนมกับพยอม บัวรินกลับมาเห็นก็เสียใจ บอกให้น้อยคนสนิทเก็บของกลับห้วยแก้วทันที เมื่อบัวรินกลับมาห้วยแก้วหวังจะมาหาคำอินปรากฏว่าคำอินก็ตกลงปลงใจไปกับบัวโรยเสียแล้ว บัวรินจึงอยู่คนเดียว

10. เมืองรักเมืองร้าง

สุสานา กำพร้าบิดามารดา เหลือเพียงอิมเกอร์บัส พี่ชายผู้เข็มทิศที่นำสุสานาไปขายเป็นทาส โดยอ้างว่านางไม่อยู่ในโอวาท โบนิตส์ซึ่งหลงรักสุสานาพยายามที่จะไถ่นาง แต่ในที่สุดอิมเกอร์บัสเป็นผู้ประมูลซื้อนางไปได้ พ่อตีพระเจ้าเบลล์ซัซซาร์และรานีเสด็จผ่านมา สุสานาตรงเข้าไปร้องทุกข์ พระราชาเมตตาที่ทรงประทานทองกรแก่ นาง เพื่อเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นอิสระ จากนั้นพระราชากับรานีก็เสด็จไปที่จันทราวิหารเพื่อนมัสการพระอิสตารี่ รานีรับสั่งให้บรรดาข้าหลวงจับพระบารีนเร่งขึ้น สร้างความไม่พอใจแก่เหล่านักบวช เพราะถือเป็น

การหลบหลู่ศาสนา จึงเกิดการชบชบกันขึ้น เมื่อญุสสุนาที่ตามเข้ามาในวิหารด้วยไต้ยีน จึงเกิดความโกรธเจ็บริ้อนแทนราชา-รานี ตรงเข้าทูปตักนักบวชจนเกิดเรื่องและจะถูกเขียน รานีเห็นเข้าจึงสั่งถามความต่างๆ และอภัยโทษให้แก่สุสานา โบนิต์สตามมาหาสุสานาแล้วชวนกันออกไป อิโอบัสแอบไต้ยีนก็รู้สึกผิดหวัง ขณะนั้นบังเอิญแอบไปไต้ยีนพวกนักบวชปรึกษาคบคิดกันทรยศต่อราชา โดยจะนำทัพเปอร์เซียให้มาตี อิโอบัสจึงสมัครใจเข้าร่วมกับพวกนักบวชด้วย โบนิต์สกับสุสานารูเรื่อง สุสานาจึงคิดจะสืบเอาความจริงจากอิโอบัสโดยให้โบนิต์สไปรักษาความปลอดภัยให้แก่ราชา สุสานารูความลับและแผนการต่างๆ จากอิโอบัส โดยอาศัยมายาหญิงเข้าช่วย แล้วพยายามจะแจ้งข่าวให้ราชารู แต่ราชาไม่เชื่อ ในที่สุดกองทัพเปอร์เซียก็เข้าตีบาบิโลนจนแตกทุกคนตายหมด เหลือโบนิต์สกับสุสานา ทั้งสองคนจึงทิ้งเมืองที่ร้างคนนั้นไปสู่เมืองอื่น

11. น้ำผึ้งรวง

เจิม มีลูกชาย 2 คน คือร้อยโทเจ็ด กับร้อยตรีเจตน มีหลานคือเพรา, พรีม เจตน กับเพรารักกัน จึงทำให้เจ็ดซึ่งหมายปองเพรา และพรีมซึ่งแอบรักเจตน ต่างผิดหวังเสียใจที่ภักตาคาร พันตรียศจัดงานเลี้ยง ขณะเดียวกันเจตนก็พาเพรามาทักตาคารนั้นด้วย แต่มาแบบปกปิดไม่ให้ใครรู้และแอบไปอยู่กันในห้องพิเศษ เจ็ดซึ่งมาร่วมงานเลี้ยงพบเข้าจึงสอบถามและต่อว่ากรกระทำของเจตนว่าไม่เหมาะ แต่เจตนก็ไม่ยอมบอกว่าพาใครมา ที่สนามรบ ทั้งเจ็ดและเจตนต่างเอารูปเพราขึ้นมาดูและเกิดเถียงกัน เจ็ดต่อว่าเจตนที่พาหญิงอื่นไปภักตาคาร แต่เจตนก็ยังไมยอมบอกว่าที่แท้หญิงนั้นคือเพรา พอดีต้องออกไปประจัญบานกับข้าศึก ไทยรบชนะเจตนและสุคนธ์หายไป เจ็ดจึงคิดว่าน้องชายตายเสียแล้ว เมื่อกลับบ้าน เจิม เพรา พรีม ทราบจากเจ็ดว่าเจตนตายก็พากันเสียใจ เพราะขอลาไปบวชชี่ เจิมจึงเล่าเรื่องของเจ็ดที่แอบรักเพราให้ฟัง พร้อมบอกให้เพราปลงใจกับเจ็ด ขณะนั้นสุคนธ์จูงเจตนซึ่งพิการตาบอด ขาหักเข้ามาไต้ยีนความจริงทั้งหมดจึงตัดใจจากไป ให้ทุกคนเข้าใจว่าตนตายไปแล้วเหมือนเดิม พอตีพรีมออกมาเห็นเข้าจึงวิ่งตามไป เจ็ด เพรา แส ทองถม และเพื่อนๆ ไปเที่ยวตากอากาศ บังเอิญใกล้กับที่เจตน สุคนธ์ กับพรีมมาอาศัยอยู่ เมื่อได้พบกันเจตนแกล้งทำตัวเป็นคนปกติ แล้วบอกตัดรักเพรา เพื่อให้เพราแต่งงานกับเจ็ดและไล่ทุกคนกลับ ทุกคนจึงทำเป็นลาจากไป เจตนจึงทำตัวเป็นคนพิการเหมือนเดิม และบ่นถึงชีวิตรักของตน ทุกคนจึงทราบความจริงและแสดงตัวออกมา เพราจึงอยู่กับเจตนโดยไม่รังเกียจ

12. หนูเจ้า

ครอบครัวของนอบ นีรัติกัย กับชอบ ชวลา อยู่บ้านติดกันแต่ไม่ถูกกัน นอบ มีลูกสาว ชื่อ น้อม กับเนียน น้อมนั้นสนิทสนมอยู่กับชีพ ลูกชายของชอบ ทำให้เนียนผิดหวัง และเมื่อนอบเห็นลูกสาวไปคลุกคลีกับลูกชายชอบก็โกรธพาลตำหนิกระเทียบอยู่เสมอ ต่อมาก็มียายมาหา นอบ บอกให้ไปรับมรดกของหลวงชนสมบุรณ์ สามิ ที่ทำนัยกรรมทิ้งไว้ให้ นอบเมื่อมั่งมีขึ้นก็พาลูกๆ ไปอยู่กรุงเทพฯ ชีพจึงหนีพ่อตามคนรักไปกรุงเทพฯ ด้วย หนึ่งปีต่อมา น้อมก็หมั้นกับร้อยเอก สละ ซึ่งมีบ้านอยู่ติดๆ กันโดยการจัดการของผู้ใหญ่ ทำให้น้อมเศร้าใจ และสละก็ไม่ทราบว่ น้อมไม่ยินดี ชีพซึ่งสมัครเป็นทหารและได้มาเป็นทหารรับใช้ของสละ เมื่อได้พบกับน้อมก็ตกใจ จะเข้าไปหา แต่ไม่มีโอกาสจึงฝากจดหมายให้สละนำไปให้น้อม แต่จดหมายไปตกอยู่กับสละ เขาจึงรู้ความจริงทั้งหมดและพยายามที่จะหาทางช่วยให้ชีพได้พบกับน้อม แต่ทั้งคู่ไม่เข้าใจกัน สละและชีพ ต้องไปรบ น้อมกับเนียนไปเป็นพยาบาลด้วย ชีพกำลังเสียใจเรื่องสละกับน้อม จึงพยายามออกรบเพื่อจะได้ตาย แต่สละขัดขวางไว้โดยชกชีพสลบแล้วเปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นชีพอกรบแทน สละตายแต่ไม่มีใครจำหน้าได้ เพราะถูกยิงจนหน้าเละ ทุกคนจึงเข้าใจว่าชีพตายแล้ว ชีพเองเมื่อรู้ความจริงก็เสียใจ จึงกลับไปอยู่บ้านเดิม ต่อมาครอบครัวของนอบก็กลับมาอยู่บ้านเก่า เพราะมรดกหมดไปกับการเล่นไพ่ น้อมจึงพบกับชีพและเข้าใจกันด้วยดี

13. เลือดอยุธยา

มังยอ นายกองพม่า เทียวกวาดต้อนครอบครัวไทยแล้วลดคร่านางจันทร์กับพล เมีย และลูกชายของพลไปเพื่อแลกกับชีวิตของพล จันทร์ต้องยอมเป็นเมียมังยอ และอยู่กับมังยอที่พม่า พร้อมลูกชาย สิบแปดปีผ่านไป จันทร์เปลี่ยนชื่อเป็น มะลำเลิง พลเปลี่ยนเป็น มังนรา ตามความต้องการของมังยอ มะลำเลิงปกปิดความจริงทั้งหมดโดยให้มังนราเข้าใจว่ามังยอเป็นพ่อ และตัวเองเป็นพม่า มังนรานี้มีใจรักใคร่อยู่กับกลอย สาวไทย ส่วนพลได้รวบรวมคนไทย เข้าปล้นค่ายพม่าแต่เสียทีถูกมังยอนั้น ขณะนั้นมังนราจะเข้าฟันซ้ำ มะลำเลิงมาห้ามไว้ แล้วบอกความจริงทั้งหมด มังนราจึงต่อสู้กับมังยอ จนตายทั้งคู่

14. ฝนล้างฟ้า

ปราณีหญิงสาวที่ค่อนข้างมีฐานะ รักอยู่กับใจลูกชายแม่ค้า ปราณีต้องการให้ใจทำงาน ตั้งตัว เพื่อจะได้มาแต่งงานกับตน จึงฝากใจให้ไปทำงานกับชิตที่เกาะมะพร้าว ชิตเองก็มีใจต่อปราณี จึงรับปากช่วยเหลือใจในตอนแรก แต่พอรู้ความสัมพันธ์ระหว่างใจกับชิต ก็มีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อใจ เมื่อใจไปทำงานที่เกาะ พอได้เงินก็จะฝากชิตไปให้แม่เสมอ เพราะชิตจะนั่งเรือกลับมาที่บ้านประจำ ที่เกาะนี้เองเจียนสาวชาวเกาะซึ่งหลงรักใจ คอยเอาข้าวปลาอาหารมาให้ ตลอดจนดูแลใกล้ชิดใจบ่อยๆ ชิตเล่นการพนันกับพวกคนงานจนเงินหมด พวกคนงานต่างสงสัยว่าชิตโกงเงินใจ เพราะเขาไปเล่นพนันหมดจึงไปบอกให้ใจรู้ แต่ใจไม่เชื่อ วันที่ชิตกลับมาที่เกาะ ปราณีตามมาด้วย ชิตจึงทำอุบายให้เจียนทำตัวเป็นแม่บ้านของใจ เพื่อที่ปราณีจะได้เข้าใจผิดตรรกใจ และเจียนเองก็จะสมรัก ดังนั้นเมื่อปราณีมาหาใจแล้วพบเจียนที่บ้านของใจ จึงเข้าใจผิดและบอกเลิกรักใจ ใจรู้ความจริงทั้งหมดจึงโกรธเจียน แล้วเก็บข้าวของตามปราณีไป เมื่อใจตามมาถึงบ้านก็พบว่าแม่ตาย ปราณีก็ตำหนิติเตียนใจเป็นคนอกตัญญู ไม่ส่งเงินมาให้แม่เสีย ใจจึงเล่าเรื่องได้ทันทีว่าเป็นฝีมือชิตจึงต่อสู้กับชิต ชิตใช้ปืนยิงใจจึงเกิดแย่งปืนกัน ทั้งชิตและใจโดนปืนทั้งคู่ ใจหนีชมซานกลับไปเกาะ ส่วนชิตก่อนตายก็เล่าความจริงให้ปราณีฟัง ปราณีตามไปหาใจ แต่ใจก็ตายเสียแล้ว

15. อยากจะรักสักครั้ง

พวงเพ็ญ บุตรสาวของนายเพียร มีนิสัยรักความสนุกสนาน ชอบสังคัม จนนายเพียรกลัวจะเสียชื่อเสียง เพราะประพฤติดันไปในทางไม่ดี จึงนำลูกสาวมาอยู่ที่ชนบท ในระหว่างที่ตนต้องออกหาเสียงเลือกตั้งเป็นผู้แทน พวงเพ็ญจึงต้องอยู่ชนบทกับพี่เลี้ยงและสาวใช้อีกสองคน บุปผาและผกา สองสาวใช้ ต่างก็มีคู่รักที่แอบมาพรอดรักกันอยู่เป็นประจำ จนเมื่อพวงเพ็ญมาอยู่ด้วยจึงจับได้ และขอให้สาวใช้พาตนไปเข้าสังคัมกับชวานาคคนอื่นๆ บ้างเพราะเหงา สองสาวจึงพาพวงเพ็ญและบุญช่วยในคราบของสาวใช้ ไปร่วมงานนวดข้าวกับชวานาคคนอื่นๆ จึงทำให้พวงเพ็ญได้พบกับมานะ เจ้าชานาแถวๆ นั้นและเกิดชอบพอกันขึ้น มานะจึงตามมาหาพวงเพ็ญ

ที่บ้านและได้เสียกัน มาะกลับไปบอกแม่และเตรียมปลุกเรือนหอเพื่อแต่งงานกับพวงเพ็ญเพราะ
เข้าใจว่าเป็นสาวใช้ ส่วนนายเพียรเมื่อชนะการเลือกตั้งได้เป็นผู้แทนจากการช่วยเหลือของ
นายประกอบ จึงยกพวงเพ็ญให้แต่งงานด้วย และมาทำพิธีหมั้นกันที่บ้านในชนบทนั่นเอง มาะ
มาหาพวงเพ็ญในวันหมั้นพอดี พอรู้ความจริงทั้งหมดก็เสียใจกลับไป พวงเพ็ญเองก็เอาแต่ร้องไห้
และเลิกหมั้น นายหมซึ่งเป็นลุงก็รับปากจะช่วยหลานสาว โดยต่อว่านายเพียรต่างๆ นานา จน
นายเพียรเห็นใจลูกสาว ฝ่ายมาะเมื่อกลับมาถึงบ้านก็เสียใจ สั่งรื้อเรือนหอทิ้ง พอคืนนายเพียร
ตามมาและห้ามไว้พร้อมกับบอกว่าตนยินดีให้แต่งงานกับพวงเพ็ญ เรื่องจึงจบลงได้ด้วยดี

16. ขอรับวิมว้าง

สาปไต่ยบตี ผู้ครองนคร ส่งสาส์นไปขอเจ้าหญิงวารุณี ธิดาพระเจ้าสุธรรมธาดา แต่
ถูกปฏิเสธ จึงคิดหาวิธีให้ได้เจ้าหญิงมา พอเกิดเรื่องแสนสรวงซึ่งเป็นทหารชอบรักกับวัลลีย์
นางใน อันมีโทษถึงประหาร สาปไต่ยบตีจึงใช้แสนสรวงไปทำงานใต้โทษ คือ นำตัววารุณีมาให้
แสนสรวงได้ลอบเข้าไปถึงห้องบรรทมพระเจ้าสุธรรมธาดา แต่มิได้ทำอันตรายใดๆ และเมื่อ
พระเจ้าสุธรรมธาดา วารุณี ทราบเหตุผลและความจำเป็นของแสนสรวง วารุณีจึงยอมมากับ
แสนสรวง ทางพระเจ้าสุธรรมธาดาก็จัดเตรียมกองทัพมาชิงธิดาคืน ระหว่างเดินทางในป่า
วารุณีเกิดความสนิทสนมกับแสนสรวง ถึงขนาดมีเหตุอะไรก็มักจะเอ่ยหรือร้องเรียกหาแสนสรวง
เสมอ พอดีสาปไต่ยบตี และวัลลีย์ออกมารอรับมาพบเข้าจึงเกิดเข้าใจผิด สาปไต่ยบตีให้ทหาร
นำเสลี่ยงมารับวารุณี ขณะกำลังจะขึ้นเสลี่ยง วารุณีก้าวพลาด ร้องเรียกให้แสนสรวงช่วย
สาปไต่ยบตีโกรธจึงสั่งให้นำแสนสรวงไปประหารชีวิต เมื่อเข้าสู่พระนครสาปไต่ยบตีเกลี้ยกล่อม
วารุณีให้ยอมเป็นมเหสี พอดีพระเจ้าสุธรรมธาดายกทัพมาตีและเข้าเมืองได้ สาปไต่ยบตีถูกจับ
จึงบ่นเลียตายถึงแสนสรวง ทหารจึงบอกว่าแสนสรวงยังไม่ตาย พระเจ้าสุธรรมธาดาจึงขอ
แสนสรวงไปไว้ที่เมืองและนำวารุณีกลับ โดยไม่ทำอะไรสาปไต่ยบตีและประชาชน

17. พันธุ์ไม้เลื้อย

งาม หงิม งอน สามสาวพี่น้องกำพร้าพ่อแม่ ทำงานหาเลี้ยงตัวเอง อยู่ๆ ก็มีผู้รักษา
มรดกของสกุลนำเงินจำนวนหนึ่งมามอบให้ งาม พี่คนโตจึงออกความเห็นให้นำเงินต่อเงิน โดย
จะไปพักผ่อนในที่ๆ พวกเศรษฐีพักกัน เพื่อจะได้มีโอกาสพบผู้ชายรวยๆ ลักคน และแต่งงานเป็น
สามี แล้วทั้งสามคนก็ไปพักในโรงแรมชั้นดี ได้พบกับสุขุมและเจตนา หนุ่มทั้งสองพอใจงาม แต่
งามติดใจสุขุม และหงิมแอบชอบเจตนา งอนคนน้องไปสนิทสนมกับตัด ผู้รับใช้ประจำโรงแรม
ต่างฝ่ายต่างทำความสนิทสนมกัน จนในที่สุดเงินของสามสาวกำลังจะหมด งามจึงต้องตกลงกับ
ใครสักคน งามเลือกสุขุม แต่ปรากฏว่าสุขุมจนและรู้ว่างามก็จนเหมือนกัน สุขุมจึงหลีกทาง
ให้งามได้แต่งงานกับเจตนาซึ่งรวยจริง จึงแกล้งไปบอกเจตนาว่างามรัก เจตนาเข้าใจผิด
จึงของงามแต่งงาน สามคนพี่น้องดีใจที่พี่สาวจะได้แต่งงานกับคนมีฐานะ บังเอิญตัดแอบได้ยิน และ
รู้ความจริงจึงประณามสามสาวและจะไปบอกแก่เจตนา แต่ก็ถูกสามคนพี่น้องจับตักมัดเสียก่อน
แล้วชวนกันจัดของไปกับเจตนาทันที เจตนาพาสามสาวมาที่บ้านบอกพี่สาว คือ จินตนา ว่าตนจะ
แต่งงานกับงาม ที่นี้เองตัดก็มาอาสาเป็นคนรับใช้ ทั้งสามสาวตกใจกลัวความลับเปิดเผย ตัดจึง
คาดคั้นเอาสัญญาว่าจะประพฤติดีแล้วจะไม่บอกให้ใครรู้ สุขุมมาที่บ้านเจตนาได้พบกับงาม และ
เห็นว่างามรักตนจริง จึงตัดสินใจที่จะแต่งงานกับงามไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น เจตนาออกมาพบ
รู้ความต่างๆ จึงเปลี่ยนใจไปแต่งงานกับหงิม งอนก็แต่งงานกับตัด

18. ดอกโสนบานเช้า

เชิด เต็กวัด รักกับเนียน ลูกสาวกำนัน จึงถูกพ่อแม่ฝ่ายหญิงกีดกัน โดยให้เนียนหมั้น
กับพ่านัก หนุ่มชาวกรุง แล้วจะพากันไปแต่งงานที่กรุงเทพฯ เชิดพร้อมด้วยชอบ เพื่อนคู่ใจ จึง
ตามไปกรุงเทพฯ ด้วย เชิด-ชอบ ไปทำงานอยู่กับเมตตา เศรษฐีใจดี แต่ปรากฏว่าเมตตา
ลูกสาวนายเมตตาเป็นคนรักของพ่านัก ถึงขั้นได้เสียกันแล้ว เชิดมาพบพ่านักกำลังกอดปล้ำเมตตา
อยู่ จึงชกพ่านักเป็นครั้งที่สอง เมื่อพ่านักหนีไปแล้วเมตตาจึงเล่าความจริงให้เชิดฟัง ขณะนั้นเอง
อยู่ๆ ทนายเทียบ ทนายของนายเมตตา จำเชิดได้ว่าที่แท้คือลูกของนายเมตตานั่นเอง เชิดจึง
กลายเป็นลูกชายเศรษฐีไปทันที ในงานแต่งงานระหว่างพ่านักกับเนียน ความจริงต่างๆ จึง
ปรากฏออกมา เชิดจึงได้แต่งงานกับเนียน พ่านักก็แต่งงานกับเมตตา

19. เขนยที่เคยหนน

วิโรจน์ผิดหวังจากไฟจิตซึ่งไปแต่งงานกับเศรษฐีประสาสน์จึงไปอาศัยอยู่กับนาง เลียบ
 น้าสาว และพยายามทำงานอย่างขยันขันแข็ง นางเลียบรักหลานชายมากจึงมอบมรดกให้ พร้อมกับ
 ภัยลัดดาวลัยลูกสาวให้ด้วย แต่วิโรจน์ไม่ต้องการ ทำให้ลัดดาวลัยเสียใจและพยายามทำให้
 วิโรจน์รักให้ได้ ขณะเดียวกันธัมตาซึ่งแอบรักลัดดาวลัยก็พยายามเอาชนะหล่อนเช่นกัน สามปี
 ต่อมา ประสาสน์ค้าขายขาดทุน จึงให้หนายเอานามาจำนำวิโรจน์ วิโรจน์รับจำนำ แล้วก็ไป
 ตากอากาศชายทะเล ลัดดาวลัยและธัมตาแอบตามไปด้วย ที่ชายทะเล วิโรจน์พบประสาสน์
 และไฟจิต ไฟจิตได้พบกับไพศาลน้องชายที่หนีหายไปอยู่กับวิโรจน์ ไพศาลพยายามทำให้ไฟจิต
 คืนดีกับวิโรจน์ ระหว่างที่ไฟจิตคุยกับวิโรจน์ ลัดดาวลัยซึ่งตามมากับธัมตาบเขาก็ก็น้ำใจ เมื่อ
 รู้ว่าไฟจิตมีสามีแล้ว ก็คิดจะบอกให้สามีไฟจิตทราบเรื่อง ไฟจิตรู้เรื่องของประสาสน์ทั้งหมด
 จึงคิดช่วย โดยขอความช่วยเหลือจากวิโรจน์ วิโรจน์ก็ยินดีช่วย ไฟจิตจึงตอบแทนคุณด้วยการ
 กอดและจูบ นอดีประสาสน์มาพบเข้าเกิดต่อว่ากัน ประสาสน์ขอหย่าจากไฟจิต แต่ภายหลัง
 เมื่อทราบความจริงก็เสียใจ และเมื่อรู้ว่าไฟจิต ไพศาลกลับไปอยู่กับวิโรจน์จึงตามไปเพื่อ
 ขอคืนดี แต่ไฟจิตปลงใจอยู่กับวิโรจน์เสียแล้ว

20. คนดีที่โลกลิ้ม

หยาด คนใช้บ้านคุณนายกระแจะ เกิดรักใคร่ได้เสียกับโกศล ลูกชายคุณนาย ทำให้
 คุณนายกระแจะไม่พอใจ และ ชิน คนสวนซึ่งแอบรักหยาดก็พลอยเสียใจไปด้วย เมื่อโกศล
 เดินทางไปเรียนที่ต่างประเทศ คุณนายจึงไล่หยาดออกจากบ้านต่างๆ ที่กำลังท้อง เมื่อหยาดออก
 จากบ้านคุณนายกระแจะไปที่ได้รับความยากลำบากมาก แต่ก็ได้ชินช่วยเหลือตลอดเวลา จน
 ผลที่สุด ชินถึงกับวิ่งราวหาเงินมาช่วยชีวิตลูกของหยาดที่เกิดกับโกศล แต่ก็ถูกตำรวจจับได้
 เจ้าทรัพย์ซึ่งเป็นโสเภณีชื่อช้วนุ เห็นสภาพและรู้ความจริง จึงชวนหยาดไปอยู่ด้วย หยาดจึง
 หนีไปประกอบอาชีพโสเภณีเลี้ยงตัวและลูก อยู่มาไม่นานลูกก็ตาย เพราะมารักษาไม่ทัน ขณะที่
 หยาดกำลังเสียใจอยู่นั้นก็ได้พบกับโกศลซึ่งเพิ่งกลับจากนอกและมาเที่ยวกลางคืน ต่างก็จำกันได้
 โกศลต่อว่าหยาดต่างๆ โดยไม่ฟังคำแก้ตัวใดๆ หยาดเสียใจจึงฆ่าตัวตาย

21. พี่ร่วมท้องน้องร่วมไส้

เกลอ, เชษฐ, ใจ, หวาด เป็นโจรปล้นเขากิน แต่เชษฐนั้นมีความจำเป็น เพราะต้องส่งเสียน้องเรียนหนังสือ ครั้งหนึ่งเกลอเข้าไปปล้นบ้านโถม และจะฉุดคร่าไปข่มขืน โถมต่อสู้ขัดขืนและกระชากผ้าปิดหน้าเกลอออก จำได้ว่าเป็นใคร จึงหนีมาขอความช่วยเหลือจากเชษฐ โดยไม่รู้ว่า他们是พวกเดียวกัน เชษฐจึงยินดีช่วยโถมให้พ้นการตามล่าของเกลอ และให้โถมอาศัยอยู่ด้วย อนุ น้องชายเชษฐ เป็นนักเรียนนายร้อยตำรวจกลับมาเยี่ยมบ้าน เพื่อมาขอเงินไปเรียนเป็นงวดสุดท้าย เมื่อมาถึงบ้านพบกับโถมก็พอใจ ออกปากขอโถมจากเชษฐ แต่ก็โดนเชษฐตักเตือน ตักตักเชษฐออกไปปล้น จึงทำให้อนุแอบมาลอบเกี่ยวโถม ก่อนที่จะเกิดอะไรขึ้น เชษฐก็กลับมาเสียก่อน พร้อมกับเสื้อผ้าให้โถมและเงินให้อนุ เวลาผ่านไป อนุเรียนสำเร็จได้เป็นผู้บังคับหมวดกลับมาประจำที่บ้านเกิด เชษฐจึงเลิกอาชีพปล้นและให้พรรคพวกเลิกด้วย วันที้อนุเดินทางกลับมาบ้าน เลือเกลอก็มาที่บ้านเชษฐและได้พบโถม จึงรู้ความต่างๆ เกลอโกรธเชษฐ และประกาศจะปล้นอีกในคืนนั้น เชษฐปรึกษากับใจ เรื่องเกลอกับพวกเขาจะปล้นชาวบ้าน อนุมาได้ยินจึงอาสาจะปราบเกลอเอง ด้วยความเป็นห่วงน้อง เชษฐจึงไปจัดการเสียเกลอเสียก่อนที่บ้านนายเรือง เชษฐ ใจ ต่อสู้กับพวกเขาเสียเกลอจนชนะ ขณะนั้นอนุมาถึง ไม่ทันสังเกตเห็นก็ยิงเชษฐตาย

22. ภุหุยน

นางเข้ม บังคับเขิน ลูกสาว ให้แต่งงานกับหาญ ลูกชายจมื่นแก๊วกกลางสมร เมื่อลูกสาวไม่ยอมก็เสียชีวิต ในวันแต่งงานนั่นเอง แสนซึ่งเป็นคนรักของเขินได้บุกขึ้นไปบนเรือนหอ รอคจนกระบวนขันหมากมา เมื่อเจ้าบ่าวจะขึ้นหอ แสนจึงออกมาขวางไว้จนเกิดทะเลาะวิวาทกับหาญและเกือบจะฆ่ากันตาย พอจมื่นแก๊วกกลางสมรซึ่งไปรบกลับมาที่งานของลูกชาย จึงได้สอบสวน เมื่อรู้ว่าการแต่งงานครั้งนี้ผู้ใหญ่บังคับเด็กจึงสั่งยกเล็กและบอกกับหาญว่านอกจากจะแต่งงานแล้วก็มาตามไปช่วยรบกับพวกเงี้ยว และให้แสนไปช่วยด้วย โดยการไปรบครั้งนี้จมื่นวางแผนให้ลูกชายแก๊วกกลางสมรปลอม เพื่อหลอกพวกเงี้ยวออกมาแล้วให้แสนโจมตีหาญ เดินทางไปถึงชุมโจรภุหุยน แล้วทำความสนิทสนมกับฟองจัน ลูกสาวหัวหน้าโจร และแก๊วกกลางสมรให้ฟองจันดู พอตีภุหุยนกับสมุนมาถึงก็จับหาญ และบังคับเอาจดหมายจากฟองจัน

ภุหฺยัณ เข้าใจผิด เชื่อตามจดหมายนั้นจึงลั้งสมุนไปรบ ระหว่างนั้นฟองจันขอชีวิตหาญจากพ่อ ภุหฺยัณ ก็ยกให้และยินดีปล่อยหาญ พ่อดีสมุนที่ลั้งไปหนีแตกกระเจิงมา ภุหฺยัณจึงรู้ว่าถูกหาญหลอก จึงรีบ ตามไปที่คุ้มขังหาญ ขณะนั้นฟองจันกำลังนรอดรักอยู่กับหาญ น้องชายฟองจันรีบมาบอกความจริง ทั้งหมด แต่ฟองจันถือตามลัศตย์จะปล่อยหาญ ภุหฺยัณวิ่งเข้ามา หาญไม่ทันลั้งเกต จึงแทงภุหฺยัณตาย พวกสมุนโจรตามมาช่วยนาย ขณะเดียวกันแสนก็ตามมาทันจึงต่อสู้กันจนโจรตายหมด หาญจึงรับ ฟองจันไว้เป็นภรรยา

23. ผู้ชนะศึกเดียว

วันหนึ่ง สาวชาวเขาคามีนิสัยกล้าหาญ ขอบันตาบ วันหนึ่งพวกทหารหลวงมาล่าสัตว์ แถวนั้น เผ่าว้าง กลัวลูกสาวจะเป็นอันตราย จึงลั้งให้หลบซ่อนอยู่แต่ในบ้าน เจ้าฟ้าสุภาพซึ่งปลอมเป็นทหารไล่ตามสัตว์ที่ยิงมาจนถึงบ้านวันหนึ่ง จึงขอข้าวขอน้ำวันหนึ่งกิน เผ่าว้างกลับมาดูลูกสาว เห็นลูกพาผู้ชายขึ้นบ้านก็โกรธ จึงนำตัววันหนึ่งตระเวนขายทั่วหมู่บ้าน พ่อดีเจ้าฟ้าอนุราชมาถึงจึงซื้อวันหนึ่งไว้ เวไนย์ ซึ่งแอบรักวันหนึ่งไม่ยอม อนุราชจึงให้ทหารจับตัดหัวสุภาพในเครื่องทรงมาถึง วันหนึ่งกลับคล้ายคลึงคลาจึงร้องทุกข์ขอเป็นไทยแก่ตัว สุภาพจึงมอบแหวนให้และประกาศให้เป็นอิสระ วันหนึ่งจึงตามไปเป็นสนมของสุภาพ สุภาพนั้นมีมเหสีอยู่แล้ว ชื่อ อิริยา เดิมเป็นคู่รักอนุราช แต่ยอมอภิเษกกับสุภาพเพื่อวางแผนฆ่าสุภาพภายหลัง ขณะที่อนุราช อิริยา และคนสนิทกำลังปรึกษาเรื่องนี้กัน วันหนึ่งซึ่งเข้ามาเป็นข้าหลวง แอบฟังรู้ความทั้งหมด จึงคิดช่วยสุภาพ พ่อดีพวกนักบวชและคนของอนุราชซึ่งกำลังนิทว่าร้ายสุภาพอยู่ รู้ว่ามีคนแอบฟังก็สกัดไว้ แต่สุภาพช่วยวันหนึ่งไว้ได้ วันหนึ่งจึงชวนเพื่อนไปช่วยสุภาพ โดยให้เวไนย์ปลอมเข้าไปในห้องบรรทมราชินีทำที่เหมือนเป็นชู้รัก สุภาพจะได้โกรธไม่เข้าไปบรรทม ทุกอย่างเป็นไปตามแผน แต่อนุราชเข้ามาทันจึงเกิดต่อสู้กันขึ้น ในที่สุด เวไนย์ อิริยาตาย อนุราชแพ้ สุภาพจึงรับวันหนึ่งเป็นมเหสีแทนอิริยา

24. บางระจัน

ณ บ้านศรีบัวทอง กำนันใช้ให้พลกับแสนไปสืบข่าวที่วิเศษชัยชาญเรื่องพม่า จึงรู้ว่า พม่าเข้าปล้นครัวไทยทุกวันจนอยู่กันอย่างไม่มีความสุข ขณะนั้นทิศดอกบ้านกลับ นายทองแก้ว บ้านโพธิ์ทะเล็กกำลังทำอุบายเข้าไปคลุกคลีกับพม่าให้ตายใจเพื่อหลอกพม่า กำนันกับลูกบ้าน จึงวางแผนให้สาว ๆ ล่อพม่ามาให้พวกผู้ชายลอบฆ่า โดยร่วมมือกับนายดอก และนายทองแก้ว โดยทางหนึ่งจะคอยช่วยเชลยไทยที่ถูกพม่าจับ ทางหนึ่งก็ลวงพม่าไปฆ่า จากเหตุการณ์ครั้งนั้น คนไทยตายหลายคน ที่เหลือจึงพากันอพยพไปบ้านบางระจัน ที่บางระจัน ขุนสรรค์ พันเรื่อง นายทองเหม็น นายจันหนวดเขี้ยว นายทองแสงใหญ่ กำลังปรึกษากันเรื่องการตั้งค่ายสู้กับ พม่า และการอาราธนาท่านอาจารย์ธรรมโชติมาที่บางระจัน เพื่อเป็นหลักกำลังใจให้ชาวบ้าน ในเวลานั้นพวกบ้านศรีบัวทองและวิเศษชัยชาญตามมาสุมทาบด้วย ทางฝ่ายพม่าเนเหมียวสีหบดี ยกพลมาปราบชาวบ้านบางระจันหลายครั้งแต่ไม่สำเร็จ จนครั้งที่ 8 ลูกพระยาบองจึงสามารถ ตีบางระจันแตก

25. ไม่คืนคำ

เพียงเพ็ญแต่งงานกับวิรัตน์ โดยการจัดการของผู้ใหญ่ ในวันส่งตัวเข้าหอ เพียงเพ็ญ จึงไม่ยอมเป็นของวิรัตน์ และขอแยกห้องนอน โกวิทย์ซึ่งเป็นคนรักของเพียงเพ็ญเป็นขึ้นมาหาถึง ห้องหอเพื่อตัดพ้อเพียงเพ็ญ แล้วทั้งสองก็เข้าใจกัน วิรัตน์มาเห็นเข้าและทราบความจริง จึงไม่ ล่วงเกินเพียงเพ็ญ โกวิทย์เสียใจเรื่องเพียงเพ็ญจึงไปตีแม่เหล้าจนเมามาอยู่ที่ลโมสร วิรัตน์ ซึ่งพาเพียงเพ็ญมาเที่ยวลโมสรจึงพบสภาพของโกวิทย์ เพียงเพ็ญเสียใจที่ตนเป็นต้นเหตุ ขณะนั้น ทศนีย์ซึ่งรักโกวิทย์มานาน จึงเข้ามาบอกลบโยนโกวิทย์ - โกวิทย์ไม่รับไมตรีทศนีย์จึงผลัดล้มลง เพียงเพ็ญเข้าประคองโกวิทย์ตอนที่วิรัตน์ไม่อยู่ ทศนีย์เห็นเข้าจึงว่ากระแนะกระแหนเพียงเพ็ญ วิรัตน์กลับมาทันเห็นเหตุการณ์ตลอด แต่กลับไม่รู้เรื่อง วิรัตน์ตามไปที่บ้านโกวิทย์ พบแม่และ น้องสาวของโกวิทย์ จึงรับที่จะช่วยเหลือโกวิทย์ เพียงเพ็ญเองก็มาหาโกวิทย์ แต่โกวิทย์ขอให้ กลับไป เพราะกลัวจะเกิดคำครหา พอดีทศนีย์มา โกวิทย์จึงแสดงท่าทีสนิทสนมด้วย เพื่อให้

เพียงเพียงจากไป ทศนีย์ชวนโกวิทซ์ไปเที่ยวตากอากาศจึงพบกับวีรัตน์ไปเที่ยวกับพิศเพลิน ตอนแรกโกวิทซ์ก็ต่อว่าวีรัตน์ ตอนหลังจึงทราบว่าวีรัตน์หย่ากับเพียงเพียงแล้ว โกวิทซ์กับเพียงเพียงจึงเข้าใจกัน

26. คืนหนึ่งยังจำได้

นายจำนงค์กับนายบรรเจิด บ้านอยู่ติดกัน แต่ไม่ถูกกัน แต่จำแนกลูกชายจำนงค์ แอบรักใคร่ชอบพอกับเบญจา ลูกสาวนายบรรเจิด เมื่อผู้ใหญ่รู้เรื่อง เขาก็มีการกระทบกระทั่งกัน ต่อมานายท่าน มาขอเบญจาให้แก่ท่านบุตรชาย ทั้งๆ ที่ท่านบรรักอยู่กับจำนงค์ ลูกสาวนายจำนงค์ ส่วนนายฉลาดก็พานางเฉลา ลูกสาว มาหานายจำนงค์เพื่อจะยกให้แก่จำแนก แต่เฉลานั้นเป็นคนรักของจอม เลขานายจำนงค์ ในที่สุดการแต่งงานที่ผิดคู่ก็เกิดขึ้น แต่ในตอนดึกนั้นเอง ต่างก็กลับไปหาคู่ของตัวเอง คือเบญจาคู่กับจำแนก, จำนงค์กับท่านบ, เฉลาคู่กับจอม ตอนเช้าผู้ใหญ่ทั้งหลายจึงตกใจกันไปตามๆ กัน เมื่อพบว่าลูกเขยลูกสะใภ้ของตนผิดไปจากคนที่ตนจัดการแต่งงานให้ แต่ก็ต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้น

27. ขอลอยน้ำ

ชิต ทำงานป่าไม้ และยังเป็นโสด แม่ของชิตได้หมั้นถวิลไว้ให้ แต่ปรากฏว่าถวิลนั้นรักกับชวน น้องชายชิตนั่นเอง ชวนรู้ความก็เสียใจเตลิดไปอยู่ป่า ชิตเข้ากรุงเทพฯ มา เพื่อทำความรู้จักกับถวิลคู่หมั้น ถวิลได้เล่าเรื่องระหว่างตนกับชวนให้ชิตฟัง ชิตจึงรับปากจะช่วยให้ทั้งคู่สมรัก เมื่อกลับไปป่า ชิตจึงหลอกชวนว่าตนแต่งงานกับถวิลแล้ว และรู้ความจริงทุกอย่าง ถวิลนั้นไม่ได้จริงใจกับชวนเลยเพียงต้องการหลอกเล่นเท่านั้น ทำให้ชวนโกรธตัดสินใจกลับบ้าน เมื่อได้พบถวิล จึงต่อว่าต่อขานเพราะเข้าใจว่าเป็นผีสะใภ้แล้ว แต่เมื่อรู้ความจริงก็สำนึกถึงความดีของพี่ชาย จึงตัดสินใจบวชไม่สึก เพื่อให้ถวิลแต่งงานกับชิต ชิตพยายามอธิบายให้ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายเข้าใจ เพื่อเปลี่ยนตัวเจ้าบ่าวเป็นชวน แต่ไม่สำเร็จ ถวิลก็ไม่ยอมแต่งงานกับชิต จะครองตัวจนตาย ชิตจึงกลับไปอยู่ป่าเหมือนเดิม

28. อมาป้าหนั้น

สุเปีย สาวงามแห่งหมู่บ้านชายทะเลมังกาเรล กำลังผลิตเพลินใจกับธรรมชาติยาม
 คำคืนและกลิ่นดอกป้าหนั้น โดยมีอมา ซึ่งแอบรักสุเปียอยู่มากเข้าแอบดูด้วยความชื่นชม เมื่อสุเปีย
 เผลอ อมาก็แอบเอากิริษาารักความรักของตนลงในดอกป้าหนั้น สุเปียเมื่อพบอมาก็มีความพอใจ
 เช่นกัน พอดี หะยี่พ่อสุเปีย และข้าสุดินคู้หมั้นมาตามกลับบ้านจึงคิดว่าสุเปีย ข้าสุดินเياهเย้ยอมา
 และแจ้งข่าวการแต่งงานของตนกับสุเปียให้อมารู้ ข้าสุดินนั้นมีภรรยาอยู่ก่อนแล้วคือ บุงหาคา
 แต่ไม่เปิดเผย บุงหาคาเสียใจที่ข้าสุดินไม่แยแสนาง และกำลังจะแต่งงานใหม่ จึงมาไหว้พระ
 ที่สุหะร่าแล้วนั่งพรรณานาคความทุกข์ของตน สุเปียซึ่งมาไหว้พระเช่นกันได้ยินเข้าเกิดความสงสาร
 อมาก็มาที่สุหะร่าเช่นกัน สุเปียจึงขอให้อมาสาบานความรักต่อหน้าพระ ข้าสุดิน หะยี่ และแม่
 ตามมาพบเข้าจึงนำสุเปียกลับบ้าน ในวันแต่งงาน อมาวางแผนทำข้าสุดินรำกิริชให้พะวงอยู่
 ทางหนึ่งเพื่อให้สุเปียหนีไปรอที่ตงป้าหนั้น ระหว่างที่อมาต่อสู้กับข้าสุดิน เกิดพลาดถูกข้าสุดินแทง
 แต่ไม่บอกใคร แล้วรีบตามไปสมทบกับสุเปีย ข้าสุดินเมื่อรู้ว่าคู้หมั้นหายก็ออกหา ข้าสุดินพบสุเปีย
 ก่อนและบอกว่าตนแทงอมา สุเปียทำที่ขอกิริชของข้าสุดินดู พอข้าสุดินเผลอ สุเปียก็แทงข้าสุดิน
 ตาย อมาชมชานมาตายในอ้อมกอดสุเปีย

ตัวอย่างบทละครบางเรื่องของพรานบุรุษ

บทละครเรื่องโรสิตา

= ฉากหนึ่ง =

สวนสงบ พราวไปด้วยสุรานารีและดนตรี มีขาประจำเพียบอยู่แล้ว

เพลง "จันทร์ครอง"

(ใน)	สวนเอยสวนสงบ	ประดับครบ, ด้วยเครื่องขำ, สรรพอาหาร
	สมเป็นเอก, สมญา, ภัตตาการ	รีโอกรานด์, สถานมหา, สุขารมณ์
	ทั้งสุรา, นารี, ดนตรีกล่อม	เล่นหม่อม, ยั่วจริต, สนิทสนม
	ให้พราวตา, พร่าใจ, สมัยนิยม	หนุ่มกัซม, สาวกัซัน, มารีนเริง ๔.

หวานแซมแปญเบียร์สด กับหวานจุกย่อยวนเคล้ากันไปอย่างคนองใจจนลืมเวลา

เพลง "ลัยมารีน"

(พวกเซฟ-พร้อมกัน)	ราตรีนี้ เรารีนเริง	ร่วมบรรเทองหทัยกัน
	เกษมสันต์ ต้อนรับท่าน	ที่กรุณา - นะคะ
(ผู้รับประทาน)	เอ้, ฉันต้องการโซดา	
(เซฟ ๑-บอกขำ)	เอ้, หนึ่งขวดโซดา	
(ขำ-หยิบส่ง)	ก็จงมา รัยไป รินให้ท่านซี	

- (เชิฟ ๑) เพียงแต่เดินแค่นี้ ยังจะมีแรงอ่อน นะหล่อนข้างเกียง
- (เชิฟ ๒) มัวแต่เกียง อยู่ไหนแหละ แม่ตัวดี
- (เชิฟ ๑ ขอก ๒) เออ, ส่งต่อมาที
- (บาร์ส่งให้เชิฟ ๒) เอ้า, ส่งให้เขาที
- (เชิฟ ๒ บ่น) ข้างเหลือดี -
- (ผู้รับประทาน) - นี่โซดา จะมาเมื่อไร?
- (เชิฟ ๑-ไปรับโซดามา) ตาย, โปรดให้อภัย ข้าไป-มัวเกียง แต่เพียงนิดหน่อย
- (ผู้รับประทาน) ไหนวิกี้?
- (เชิฟ ๒-หัวเราะ) อะๆ อะๆ
- (เชิฟ ๑-ค้อน ๒ แล้วหันมาถาม) เอากี่มากน้อย คะ-คะ?
- (ผู้รับประทาน) เท่าไร, เท่าไร ก็เอามา อย่าช้านักเลย
- (เชิฟ ๑-ส่งบาร์) เอ้, วิกี้
- (บาร์-รินกลาง) อี้ๆ - อี้ๆ, (ส่งให้เชิฟ ๒) เอานี้ส่งไป
- (เชิฟ ๒-รับแล้วหัวเราะ) อะๆ -
- (เชิฟ ๑-แย้งมา) ชะๆ (หันไปเชิฟ) โปรดอภัย ให้อีกครั้ง เถอะนะคะคุณ

(นายร้อยโทอะลองโซควงค์เข้ามาทักนายร้อยตรีคามิโน พวกทหารต่างยืนขึ้นเคารพ)

- (คามิโน) เที้ยยั้งเพลิน เดินมากนั้ก พักก่อนเถอะเรา
- (อะลองโซ) พักก็เอา เพื่อเราสบาย
- (คามิโน) รู้สึกกระหาย นั้งหย่อนใจ กั้ก่อนเถอะดี
- (พวกเชิฟ-พร้อมกัน) เชิญอดหนุน เชิญคุณปราชญ์ -
- (คามิโน-ถามอะลองโซ) ตีมอะไรดี?
- (อะลองโซ) เอาวิกี้ ผสมโซดา
- (คามิโน-สั่ง) วิกี้-โซดา
- (อะลองโซ) เอามาสองแก้ว
- (เชิฟ ๑) ทราบแล้ว (หันไปบอกบาร์) วิกี้ -
- (บาร์) ก็แก้ว?

(เชฟ ๑-ยกนิ้วบอกเชฟ ๒) สอง -

(เชฟ ๒-บอกต่อไปบาร์) สอง

(บาร์) เจียวหรือไม่ต้อง?

(เชฟ ๑-ตะโกน) กำลังดี

(บาร์-รินผสมพลาจ) หนึ่งส่วนวิคกี้ สี่ส่วนโซดา เรียกว่า "อันนี่" (ส่งให้เชฟ ๒)

(เชฟ ๒-รับมาเจียดจุมก) กลิ่นมันหอมน่าดื่ม ดวดแล้วต้องชิม ปลุกปลื้มเปรมปรีดี (ส่งให้เชฟ ๑)

(เชฟ ๑-รับมาเชฟ) ผลสมสนิท จริงวิคกี้ ขอขอบคุณที่ อุดหนุนจนเจียว

(อะลองโซกับคามิโน ชนแก้วแล้วชูลง)

หนึ่ง-เราดื่ม เพื่อชิลลิโอซาร์

สอง-เพื่อชาติ มาเตรียมา

สาม-ถัดลงมา กองทหารมาตรีแอร์

สี่-ดื่มสำรวจ เพื่อเพื่อนร่วมแด

ห้า-นั้นดื่มให้แก่ ตัวเรา

หก-ดื่มให้ อวยชัยแก่สาว

(พวกเชฟ-รับพร้อมกัน) ที่คลอเคล้า -

(พร้อมกันทั้งหมด) พวกเรา-บรรดา-ที่มา พร้อมหน้าอยู่ที่ ริโอกรานด์ บราโว ๙.

(ดื่มพร้อมกัน)

(จัดสิ่งอาหาร อะลองโซชนะอโรลิตา โรลิตาปรนนิบัติจัดอาหารเอง รินเบียร์วางไว้ให้คนละแก้ว จิบนิดหนึ่งที่ปากก่อนวาง เล่นตากับคามิโน อะลองโซกันทำให้โรลิตาไปจัดอาหารเพิ่ม)

(โรลิตา เต็นรำทำเพลงยั่ว เคล้าดนตรี)

เพลง "ขามะของ"

(โรลิตา)	๑. รีนอรา รับขาประจำ	ให้สดชื่น ทุกคืนทุกค่ำ
	ด้วยบรรเทอง เราเริงระบำ	นะ-ล้วนแต่นำคนอง
	๒. สนุกตา ในท่าในที่	สนุกหู รุ่งผิงดนตรี
	สนุกใจ คลอไคลน์ารี	นะ-กับวิคกี้โซดา

๓. รีโอกราณ์ สถานสนุก
เบียร์มีดื่ม ดนตรีครัม

ไครมีทุกซ์ เรา-ก็ปลุกปล้ม
ชวนให้ลิม ดิม-แต่ร่าเริง

นะ - ควรจะมาประจำ ๙.

(เสียงออกไปพักเหนื่อย คามิโนติดตามจิตใจในกุหลาบรีโอกราณ์ดอกนั้นมาก)

เพลง "จันทร์โอภาส"

(คามิโน)	แม่ชีพสาวควณคนอง ข้างแควล่ควล่อง เลโอนี, อย่าทำที่กันท่า แม่รูปสำรวย สรวยสมคมข่า	เสนาะลำเนียงเสียงร้อง ทำนองระบ่า แกเคยมาเป็นขาประจำ ควรจะต้องแนะนำ หน้อยว่าหล่อนนามใด?
(อะลองโซ)	อยากรู้จักนักหรือวัลเดรี เป็นกุหลาบดอกงามหนามคม หนามนั้นเห็นให้กันเจ็บอร่า	นั่นคือยอดสตรี นามหล่อนโรลิตา จะเด็ดจะดมไม่ล้มลักครา ทุกคืนวันกันมา เพราะติดตามตั้งใจ
(คามิโน)	เออ, รูปงามนามเพราะ ให้กันมีช่องลองเกี้ยว...	อวขละอพอเหมาะ เราจำเพาะมาเห็น
(อะลองโซ)	ฉลาดเฉลียวเปรี้ยวไม่ใช่เล่น หล่อนเหลือเค็มเต็มเข็ญ...	กันคลอเคล้าอยู่ทุกเข้าทุกเย็น
(คามิโน)	ไม่ยากเย็นอะไร	

เพลง "ขมละเมาย"

(อะลองโซ)	อย่าเคาะแคะ กันมั่งมาตร์	และลื้มเล่น แต่มีลม	เป็นอันขาด อารมณ์หมาย
(คามิโน)	ลองให้ลื้ม กันคิดว่า	ชิมรัก จะกลืนง่าย	ตุลึกราย กว่าไขดาว ๙.

อะลองโซติดตามใจพัวพันโรลิตาอยู่ก่อน-พูดกันท่าต่างๆ คามิโนก็พอใจจะยั่ว ดังนั้น-พอโรลิตา
ยกจานอาหารมาตั้งและเลื่อนแจกันกุหลาบ คามิโนก็ฉวยข้อมือยื่นแจกันไว้ โรลิตาชะงัก

เพลง "จันทร์พ่นอ"

(คามิโน)	กุหลาบนี้	จะยกย้าย	ไปไว้ไหน
	ขึ้นกลิ่นไอ	เอิบอาบ	กุหลาบสาว
	กุหลาบสด	หมดไม่มี	ราศีดาว
	กุหลาบหนาว	เห็นแวกกลิ่นจู้	รัญจวนใจ
(โรลิตา)	ดินน่เลื่อน	กุหลาบนี้	เพื่อที่ว่าง
	ได้จัดวาง	ชามจาน	อาหารให้
	เมื่อกุหลาบ	ดอกนี้	มีกลิ่นไอ
	ที่ถูกใจ	ก็จะวาง	ไว้ข้างตัว
(อะลองโซ)	วางที่ไหน	ใกล้หรือห่าง	ก็วางได้
(คามิโน)	กลิ่นดอกไม้ -		
(อะลองโซ)	กลิ่นน้ำ ออย่ามายั่ว		
(โรลิตา)	เลียบกระเป่า เอาไว้ -		
(คามิโน)	ใจนั้นพัว (โรลิตาเลียบดอกไม้ให้)		
(อะลองโซ)	เลยเมามัว	เรื่องดอกไม้	ไม่ต้องกิน ฯ

อะลองโซถอนนิ้ว เกียจกันให้โรลิตาออกไปเลียบ แล้วแย่งดอกกุหลาบที่ปากกระเป่า มาทิ้งเลียบ คามิโนหัวเราะ เดินไปเก็บมาเลียบคืนอย่างถนอม

เพลง "กุหลาบปิ้ง"

(อะลองโซ)	บอกให้รู้	แต่บัดนี้	คามิโน
	กุหลาบรีโอ-	กรานด์นั้น	กันหวงกลิ่น
	ใครเด็ดดอม	หอมเล่น	เป็นมลทิน
	ก็เหมือนหมิ่น	นายร้อยโท	เลโอนี่
(คามิโน)	จะหวงห้าม	กุหลาบงาม	วางก้ามไก่
	นายร้อยโท	ก็ไม่พั้น	คนเรานี้
	ถึงกันมี	ยศด้อย	เพียงร้อยตรี
	วัลเดวี	นี่ก็คน	ที่ทนคม

(อะลองโซ)	กุหลาบอื่น	ตื่นไป	แกไม่เด็ด
(คามิโน)	ลิ้นกุหลาบ	เบ็ดเตล็ด	เด็ดไม่สม
(อะลองโซ)	ถ้ากระนั้น	แกก็กล้า	มาลูปคม
(คามิโน)	เพราะแย่งชม	กุหลาบสาว	คราวเดียวกัน ฯ

เกิดผิดใจกันขึ้น เป็นปากเสียงและผลักไหล่ พวกที่รับประทานต่างตกใจ โรสิตาออกมาห้าม ทั้งสองรู้สึกตัวและอาย แสร้งทำเป็นสรรพยกกันเล่น พลทหารเข้ามาถามห้ามกลับถูกตะเพิดให้กลับ พวกขาประจำต่างย้อยกันกลับหมด พวกเซฟเตรียมเก็บโต๊ะเก้าอี้เข้าระเบียบ เหลือแต่โต๊ะนายร้อยคู้่นั้น ทั้งสองญาติติดกันต่อหน้าคน โดยร้องเพลงกอดคอกัน

ระหว่างที่พวกเซฟไปเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวจะกลับบ้านกันนี้ ทั้งสองหารีอกัน

เพลง "มาเคอลอง"

(คามิโน)	จะเฉียวฉุน	ขุ่นเคือง	กันเรื่องหญิง
	มิใช่สิ่ง	สำหรับบุรุษ	สุดเสียหาย
	เขาว่าหญิง	นั้นคือบ่อ	เกิดก่อร้าย
	ให้แต่ชาย	ถึงแตกญาติ	และขาดมิตร
(อะลองโซ)	กันก็พลอย	มองเห็น	เช่นแก้ว
	เจ้าตำหรับ	ตำรา	รู้ภษิต
	ถ้ากระนั้น	โรสิตา	แกอย่าคิด
	ข่มเหงจิตต์	กีดกัน	ประชันรัก
(คามิโน)	ไม่ยุติธรรม	แน่ๆ	แกเอาเปรียบ
	เราต้องเทียบ	กำลัง	ซึ่งน้ำหนัก
	สุดแต่น้ำ	ใจจริง	หญิงเลือกรัก
	หล่อนสมัคร์	ฝ่ายไหน	ก็ใครครอง ฯ

เกียงกันอีกพักหนึ่งก่อนตกลงว่าใครดีใครก็ได้ เมื่อได้ยินเสียงเดินของพวกเซฟ อะลองโซก็แข่งแย่งไปรับหน้า เกอไปหลายครั้งจนหมดครัทธา พอคามิโนไปรอรับก็พอดีโรสิตาออกมา

เพลง "สก็อตแลนด์"

(คามิโน)	เดินตึกๆ	คนเดียว	น่าเปลี่ยวจิตต์
	หากมีมิตร	คุยเพลิน	เดินคู่สอง
	ไม่เห็น้อยเมื่อย	เรืออารมณ์	สนใจปอง
	ถึงใครปอง	จะทำร้าย	ให้นักเกรง
(อะลองโซ)	เลือกเอาเกิด	เธอจะให้	ใครไปส่ง
	เลือกเจาะจง	โดยเฉพา	ให้เหมาะเหม็ง
	ฉันท้อยโท	โตใหญ่	ใจนักเลง
	ใครไม่กล้า	ข่มเหง	ระหว่างทาง
(โรลิตา)	ขอบพระคุณ	ที่คู่แข่ง	แย่งกันส่ง
	ไม่ประสงค์	เพราะบ้านอยู่	ไม่สู้ห่าง
	เคยเดินเดียว	มาแต่ไร	ไม่อ้างว่าง
	เดินเคียงข้าง	กับใครๆ	ยังไม่เคย ฯ

หล่อนปฏิเสธความหวังดีอันมีความปรารถนาอีกนั้น ทั้งสองหาวิธีช่วยตัวเองอย่างสุดสามารถ
พอโรลิตาลาจะเดินออก คามิโนก็ชมกุหลาบที่อกเสื้อเป็นเชิงชวนเจ้าของ

เพลง "จันทร์ประสิทธิ์"

(คามิโน)	ไอ้ไอ้-กุหลาบงาม	ไม่นึกเลยว่าหนาม	เจ้าจะแหลม-จะคม
	เด็ดไว้ได้สม อารมณ์แล้ว	กลับจะแคล้วไป-ไกล	
	เจ้าจะทิ้งพี่ไว้	หรือกุหลาบงาม?	
(โรลิตา-เหลียวมาซ้าๆ)	จะตั้งใจ ไปส่งฉัน	ฉันไม่ห้าม	
(คามิโน)	ถ้าพ่อตาม	เช่นนั้น ฉันยินดี	
(โรลิตา)	ถ้าจะไป ก็มา	อย่าซ้าซี	
(คามิโน)	กลับมาเนี่ย อย่ารีบนัก	นั่งพักผ่อน ก่อนนะโรลิตา	
(โรลิตา-กะพัดกะเพียด)	จนตักตื่น	แล้วยังจะขึ้นให้สนทนา	
(อะลองโซ-กรากเข้ากันหน้า)	มาคุยกับพี่...		

- (โรลิตา) ผากนี้ด้วยค่ะ (ส่งห่อผ้าให้)
 (อะลองโซ) แล้วก็เธอล่ะ?
 (โรลิตา) หาวัลเดรี (เสียงไปหาคามิโน)
 (คามิโน) ผลัดกันคุย นะนายร้อยโท เลโอนี (ตบไหล่)
 (โรลิตา) มอบหน้าที่ ให้คุณด้วย ช่วยเป็นนยาม ฯ

ผลัดกันคุย ให้อะลองโซออกไปเป็นนยามตคนในภัตตาคารจะออกมาเห็น
 โรลิตาถามว่าจะเรียกไว้ทำไม ให้พูดนะเพาะใจความสั้นๆ

เพลง "หน้อย"

(คามิโน)	อยากจะพูด	แต่ใจความ	เพียงสามคำ
	เธอจงจำ	ใส่ใจ	ไว้ให้มัน
(โรลิตา)	พูดน้อยๆ	ดีกว่าพล่าม	ฟังรำพรรณ
(คามิโน)	คำสั้นๆ	สามคำนั้น	"ฉันรักเธอ"
(โรลิตา)	อ้อออกแตก	พอปากอ้า	ก็ว่ารัก
	ฟังรู้จัก	ลิมายุง	จุงใจเปลอ
(คามิโน)	ฟังรู้จัก	ก็ฟังรัก	แต่แรกเจอ
	จริตเธอ	จุงใจ	ให้ใฝ่รัก ฯ

โรลิตาพอใจแต่ยังไม่สู้ไว้วางใจ มีแง่อนตามจริตของหญิง อะลองโซชอบโผล่คอ
 ออกมาเตือนบ่อยๆ จนหล่อนกระดากจะขอตักกลับ คามิโนอ้อนวอนไว้

เพลง "ปลื้มจิตต์" (วอลซ)

(คามิโน)	ยอดช้วน	วัลเดรี
	อย่าเพื่อหนี เล่นที่ทั้ง	อย่าเพื่อนิ่ง สวาทหาย
	รักจะน้อม ให้ตรอมตาย	เหมือนกับกระต่าย ตัวที่หมายจันทร์นั้น
	ทุกคืน ทุกวัน มั่นหมาย	มิวายว่างเว้น คั่นถึง
(โรลิตา)	โรลิตา นีมีไซ่เดือน	ที่จะเดือน ให้ครุ่นคั่น
(คามิโน)	แต่รักตรึง	ซึ่งสลัก สดหักหาย
	หากไม่เมตตา แก่คามิโนแล้ว	เห็นไม่แคล้ว ชีวิตวาย
(โรลิตา)	โอ้, จะให้น้องหมาย-รัก	เห็นยากนัก เกรงว่ารัก จักกลับกลายเป็น
(คามิโน)	พี่จะปฎิญาณ	ทั่วทุกสถาน มิหาญมิหัก
(โรลิตา)	แน่หรือรัก ละเพาะโรลิตา	ไม่ร้างไม่รา ตลอดไป?
(คามิโน)	ยอดหัวใจ จงเชื่อใจ	ว่าใจเดียว
(โรลิตา)	อย่าลดเลี้ยว	ลิมง่าย เป็นหลายใจ
(คามิโน)	ชีวิต พี่รักเพียงใด...	
(โรลิตา)	ขอให้ เพียงนั้นเกิดขึ้น	
(คามิโน)	พี่รักน้องแน่ ไซ่แต่ปาก	
(โรลิตา)	น้องฝังหวังฝาก ซึ่งชีวิต	
(พร้อมกัน)	จนตลอดชาตินี้-นะรัก, หนอ เรา อย่าหัก, ให้รักร้าง อ่างว่างเลย ๔.	

เพลง "ขมละเมาะ"

(อะลองไซ-บ่น)	อันกระต่าย	หมายจันทร์	นั่นตัวผู้
	ใครก็รู้	เขาเปรียบ	เทียบกระต่าย
	นี้ตัวเมีย	ละเหยหอบ	หมอบตะกาย
	รักผู้ชาย	กลับเพศ	ทุเรศนัก ๔.

ชวนโยเมื่อรู้สึกว่าเป็นรอง บังเอิญ-มาเจียร์นอฟฟ์เข้ามา เรื่องจะแตกราวจึงซังก

เพลง "กรรเชียง"

(มาเธียร์นอฟฟ์)	ซิลลิโอซาร์	มารีนา	จะเสด็จ
	ให้เตรียมเสร็จ	ถ้วนหน้า	มาเตรียมการ์ด
	จึงรีบมา	รายงาน	โองการราช
	อย่าให้พลาด	เตรียมรักษา	หน้าที่ไว้ ฯ

เมื่อทราบเรื่องอันเกี่ยวแก่ราชกิจดังนั้นก็รีบกลับ ยัดเยียดห่อผ้าให้พลทหารถือ แล้วเดินตามหลังคามิโนไปอย่างไฟไหม้ฟาง พวกเขินต่างออกมารอดูเสด็จ ระหว่างนี้โรลิตาหวลกลับเข้ามาชะเง้อดู ซักถามพวกที่คอยอยู่ก่อนถึงกองทหารการ์ด ทันใดได้ยินเสียงเพลงเดินหมู่ทหารการ์ดเดินแถวเข้ามา

เพลง "มาเตรียมมาร์ช"

(หมู่ทหาร) มาเตรียมการ์ด อาจหาญชาญเชิงยุทธ
 แคล้วคล่อง ในทำนองอาวุธ
 สมเป็นบุรุษ สำหรับยุทธวินัย
 อา, พวกเราพอใจ ฮะฮ่า... (ซ้ำ)
 ในการที่ได้ มาเป็นทหาร
 เรา เป็นชายฉกรรจ์
 เกิดมาเพื่อรบเพื่อรัน บ่หวาดบ่ขยี้น ขากบั้นเบิกบาน
 เราได้ประจำการ เตรียมไว้ป้องกันบ้าน เมืองเรา-เรา ฯ

หยุดและตั้งแถวไว้คอยรับเสด็จ โรลิตาเห็นคามิโนดีใจ แต่เข้าไปหาไม่ถนัด

เพลง "กระจุกกระจิก"

- (โรลิตา) โอโฮโฮ, มายดาสิงห์ คัมมิงทูนี
 (คามิโน) โอเกิลลี เดียร์ โรลิตา
 (อะลองโซ) โอ, มายดาสิงห์ เวตติงฟอมี?
 (โรลิตา) เวตติงโอสลี โอสลี คามิโนเดียร์
 (โรลิตา) ตี้ตี้ ตี้ตี้ ตี้ตี้
 (คามิโน) ต้าต๋า ต้าต๋า ต้าต๋า
 (อะลองโซ) แท้ดแท้ดแท้ด แท้ดแท้ดแท้ด แท้ดแท้ด.....
 (หลักอะลองโซซึ่งเดินอ้าแขนเข้ามา เข้าหาคามิโน)

เพลง "แก๊งลุ่ม"

- (คามิโน) อารมณ์เร็น ชื่นหัวใจ ได้มาพบ-น้อง
 (โรลิตา) แนบประคอง อุ่นหัวใจ ได้มาพบพี่
 (อะลองโซ) เรามันช่วยลีนตี มีแต่เชื่อ-เอื้อ...
 (คามิโน-โรลิตา) ไอ้เต่า
 (คามิโน) อุ่นอกเหลือ แนบเนื้อน้อง
 (อะลองโซ) ฉุนชื่นชมองเทียวเรา
 (โรลิตา) อุ่นอกเหลือเมื่อเคลียเคล้า
 (อะลองโซ) เอาเถอะเอา ไม่ต้องอาย
 (คามิโน) พี่นี้รัก รัก รัก
 (โรลิตา) น้องก็รัก รัก รัก
 (พร้อมกัน) เราพร้อมรัก รัก รัก
 (อะลองโซ) รักให้ตาย
 (คามิโน-โรลิตา) สบายลิเรา ฯ

อะลองโซเหลือเตือตเลยพาลใช้อ่านาจฐานะเป็นผู้บังคับบัญชา เรียกให้คามิโนระวังแถว
 และพรากโรลิตา

เพลง "กระจุกกระจิก"

(โรลิตา-ฮั่ว) โอบอวย, มายดาสิงห์ คัมมิงทุม
 (คามิโน) โอเกิลลี เตียร์ โรลิตา
 (อะลองโซ) พอทีเถิดเว้ย ไอ้เรื่องรัก ขอฟักไว้ที
 (โรลิตา) ไอเลิฟโอสลี่ โอสลี่-คามิโนเตียร์
 (คามิโน) ต่าตาต้า ต่าตาต้า ต่าตา
 (โรลิตา) ตี้ตี้ ตี้ตี้ ตี้ตี้
 (อะลองโซ) แท้ดแท้ดแท้ด แท้ดแท้ดแท้ด แท้ดแท้ด...แท้ด

(อะลองโซเรียกแถวด้วยความโมโห ทันโคพอดีซิลลิโอซาร์เสด็จ)

เพลง "นำเสด็จ"

(อำมาตย์และสนม)	ซิลลิโอซาร์	มารีนาเสด็จยาตร์
	ดำเนินราช บาทวิถี	อย่ามีใครขวาง ใครกางใครกั้น
	หากใครกระทำ	ก็เป็นกรรมของมัน
	ต้องโทษต้องทัณฑ์	ต้องบั้นชีวิต อย่าคิดประมาท
	เรื่องห้วนเรื่องหวาด	เกรงอาชญาไว้ อย่าได้คนอง ๔.

เสด็จผ่าน ประชาชนเคารพและมาเตรียมการต้อนรับยาวดู มารีนาอยู่เบื้องซ้ายซิลลิโอซาร์
 คามิโนกำลังใจลอยเพลินรีเล่นจูบลอยอยู่กับโรลิตา มารีนาทอดพระเนตรเห็นหยุดขังกริ้ว

เพลง "จันทร์แจ่ม"

(มารีนา-กระทิบบาท)	เออแน่ดุษี่, ซิลลิโอซาร์	ทหารนั่นมันมา หลิวตาหม่อมฉัน
	ยิ้มแย้มยิ้มยิ้ม เห็นงามหรือนั้น	มิชชาดมิชยัน ต่อพระราชอาชญา
(ซิลลิโอซาร์)	เลวตัวชั่วชาติ	ทหารการ์ดมาเตรียมมา
	เกี่ยวพระราชธิดา	ได้ต่อหน้า ประชาชน

(หันทางมาเจียร์)	เอี่ยมมัน เป็นใคร	ให้รายงานตน
	มีจริตผิดคน	ปลตเป็นพลทหาร
(คามิโน)	นามข้าคามิโน	ใช้โอหังอวดหาญ
	อภัยโทษโปรดปราน	ทรงประทานอภัย
(มารีนา)	แก้ตัวช้วนัก	เหลือที่จักยกให้
	ต้องเรียกตัวตามไป	ต้องไต่สวนทวนความ ฯ

กริ้ว รับสั่งให้เข้าเฝ้าเพื่อพิจารณาโทษ แล้วเสด็จเลยไป โรสิตาทกใจเข้าหาคามิโน
อะลองโซเป็นต่อเลยยั่ว

เพลง "สลามลา"

(คามิโน)	บุญหรือกรรม	หนอเรา	เข้าตาร้าย
	มีมุ่งหมาย	หมิ่นเคซา	กล้าหยาบหยาม
	เข้าขู่เล่น	พระกลับเห็น	เป็นลวนลาม
(อะลองโซ)	พอรูปร่าง	พระประทาน	วิมานตราง
	โรสิตา	หวานใจ	ไปไหนเสีย
	จะคลอเคลีย	คล่องคอ	บ่มัก้าง
(โรสิตา)	เมินเสียเกิด	ชาตินี้	ไม่มียาง
	คอยก็ค่าง	แต่อดั้น	รักขึ้นรา
(อะลองโซ)	ฉันเป็นนาย	ร้อยโท	โตกว่าเขา
	เป็นคู่เกล้า	ใครก็ชม	ว่าสมหน้า
(โรสิตา)	ยศทำซบ	ชดไม่ได้	ไว้ราคา
	รักมีค่า	กว่ายศ	หมดไยดี
(อะลองโซ)	หล่อนติฉิน	ลงเป็นวัว	หัวมีเขา
	เป็นคู่เกล้า	เกรงว่า	เสียราษี
	จะคอยแอบ	แนบชาย	นายร้อยตรี
	ก็ตามที่	แต่เกรงว่า	จะอดตาย ฯ

เรียกแถวจะกลับ โรลิตาใจหายเข้าขวางรีขวางข้าง ยัวโมโหอะลองโซหนักขึ้น
ขณะรำล่ำ-มาเจียร์ออฟไม่ออกมาตาม

เพลง "ทะแรกแท้ก"

(มาเจียร์)	รับสั่งให้หา	คามิโน	วัลเดรี
	ให้เข้าเฝ้า	บัดนี้	ที่ตำหนัก
	ด้วยเจ้าหญิง	มารีนา	พระกริ้วนัก
	ที่หยามเหยียด	เกียรติศักดิ์	อย่าชักช้า (กลับไป)
(อะลองโซ)	ยินถนัด	ซัดใหม่	สหายรัก
	จงประจักษ์	โทษที่คิด	จิตต์ซล่า
	เตรียมตัวรับ	พระราช	อาชญา
	ยังดีกว่า	อาลัยชู้	คุ่นอ
(คามิโน)	เป็นทหาร	ใช้แต่กาย	ในเครื่องแบบ
	ใจก็แนบ	วินัย	ไม่ย่อ
	เมื่อผิดแล้ว	รับผิดชอบ	ไม่คิดท้อ
	เมื่อไม่ผิด	ก็ต้องขอ	พระขารมี ๔.

เพลง "จันทร์รำพึง"

(โรลิตา)	ชื่นใจไปตีมาตี	นี้วัลเดรี นีอย่าหนีหน้ารัก
	ใดใดชวนปล้ำ	อย่าหลงลืมง่ายนัก
	อย่ารอนสมาน อย่ารานสมัคร์	ให้โรสอกหัก เพราะรักแรมโรย ๔.

อะลองโซสั่งให้ออกเดิน เหลือโรลิตาได้แต่มองตามด้วยความอ้างว้าง
กองทหารออกเดินร้องเพลง "มาเดรียมาร์ช" ลับไป

เพลง "จันทร์กำกรวล"

(โรลิตา)	เกิดมาชาติ อนาคตนัก	ต้องร้างรัก สุดหักหาย
	ต้องระกำกาย	ไอ้แสนเสียดาย สดหมายได้คืน
	จำระทมขมขื่น	จำฝักฝืนขื่นใจ
	จำเหวว่าอาลัย	ไม่ลืมเลือน เหมือนดั่งชีพขม
	โอ้อ่าโคกรัก	สุดจะหักหาย
	คล้ายรัก	ฝังลึก ปักกมล
	โคกแน่น	สุดค้นแสนทน เจียมจนไว้
	อีกต่อเมื่อไร	รัก-เราจักได้คืน ฯ

ละห้อยละเหี่ยใจจากที่นั่นไป.....

= ปิดม่าน =

= ฉากสอง =

ห้องพระโรง ซิลลีโอซาร์กับราชธิดามารีนากับพร้อมด้วยข้าราชการบริวาร
มารีนากำลังนั่งงานพระทัย คาลิโอตต์เฝ้าปอบโยน

เพลง "โยสล่ำ"

(มารีนา)	เสด็จพ่อ	ต้องชำระ	คดีนี้
	ให้เต็มที	เพื่อเชิดชู	ก็เกียรติศักดิ์
	นายทหาร	หมิ่นธิดา	ต่อพระพักตร์
	เลวทรามนัก	อย่าเมตตา	ปราณีมัน
	หากภาคทัณฑ์	มันให้	ใจกำเรียบ
	จะยิ่งเติบโต	ต่อกิจ	ผิดมหันต์
	คนชั้นหลัง	ก็จะเขลา	เอาอย่างมัน
	ตัวหม่อมฉัน	ขออำนาจ	ตัดสินเอง
(ซิลลีโอซาร์)	ต้องไต่สวน	ทวนความ	ไปตามหลัก
	หากประจักษ์	ว่ามัน	นั้นข่มเหง
	น้ำใจเจ้า	ก็เจ้าทำ	ไปตามเพรง
	ให้มันเกรง	อาชญา	ไม่ปราณี ฯ

ซักถามมาเธียร์นอนพบว่า จนปานนี้แล้วทำไมยังไม่เห็นเข้าเฝ้า และเร่งให้ไปตามตัว

เพลง "ลาอัยง"

(คาลิโอตต์)	อย่ากริ้วนัก	เสยเพคะ	จะหมองเศร้า
	เพราะมันเขลา	มันจึงกล้า	นำบัลลังก์
	มันไม่รู้	ผิดชอบ	และชั่วดี
	มิควรมี	พระทัยโกรธ	ลงโทษมัน

(มารีนา)	อย่ามาทำ	ใจฉัน	ให้หันเห
	หรือถ่ายเท	เพราะว่าใจ	หล่อนไผ่ผืน
	เกี่ยวอะไร	ด้วยกับนาย	ทหารนั้น
	จึงป้องกัน	สารระแน	เข้าแก้แทน
(คาลิออตต์)	หามิได้	แต่ว่า	(มารีนา) อย่ามาเอ๋ย
(คาลิออตต์)	ยังไม่เคย	รู้จัก	(มารีนา) อยากหวงแหน
(คาลิออตต์)	ความจริงแท้...		
(มารีนา)	...	แก้ตัว	ไปตามแกน
	ฉันยังแค้น	มันไม่หาย	ไม่วายซึ่ง ๆ.

มาเธียร์นอฟฟ์กลับไปพาตัวคามิโนเข้ามา มารีนาเสด็จขึ้นอย่างเกลียดนักหนา
 ราชากริ้วตำหนิติเตียนต่างๆ หว่าไม่รู้จักเจ้า ไม่ทำตัวเป็นผู้จงรัก และในที่สุดก็ถามว่า
 "แกรู้ไหมว่าข้าเป็นใคร?"

เพลง "กรรเชียง"

(คามิโน)	ใครก็ทราบ	ว่าพระองค์	ผู้ทรงภพ
	รู้จักจบ	ด้วยกันว่า	พระเป็นเจ้า
	บารมี	คุ้มสข	ทุกคำเข้า
	แผ่ปกเกล้า	ปวงประชา	ทั่วหน้ากัน
	เกียรติศักดิ์	แห่งพระองค์	ผู้ทรงยศ
	ย่อมปรากฏ	เกียรติกำจาย	ใหญ่มหันต์
	เหลือจะเปรียบ	เทียบเท่า	พระคุณนั้น
	เอนกอนันต์	เยี่ยมยิ่ง	กว่าสิ่งใด

(ใน)	ได้ฟังคำ	ขอพระองค์	ทรงพระสรวล
(ซิลลิโอซาร์)	เออเจ้าควร	ที่จะได้	เป็นนายใหญ่
	รู้จักเจ้า	จงรัก	ภักดีไว้
(คามิโน)	ทุกหายใจ	ระลึกพระ	บารมี
	จะนั่งนอน	ยืนเดิน	ไม่เพลिनเปลอ
	คิดเสมอ	ถึงพระองค์	พระทรงศรี
(ซิลลิโอซาร์)	ชื่อต่อเจ้า	ก็เป็นพล	เมืองดี
	ยศร้อยตรี	ของเจ้า	เราให้คน ๆ.

ขอบพระทัยที่ได้รับคำเยินยอ แต่แล้วก็กลับกริ้วว่าเกี่ยวพระราชธิดา ทรงซักถามหาเหตุผล
เรื่องที่เยี่ยม

เพลง "จันทร์คนอง"

(คามิโน)	เหตุที่ข้า	ยิ้มแย้ม	แกมหลิวตา
	ก็เพราะว่า	อารมณ์	ชอบชมชื่น
	เมื่อได้เห็น	ราชะ	ขณะยืน
	สุดจะฝัน	ซนดีใจ	มีให้ยิ้ม
(ซิลลิโอซาร์)	ข้าหนักแล้ว	ว่าเจ้าคง	ไม่จงใจ
(คามิโน)	ที่ยิ้มไป	ใช่กำเริบ	ใช่เอิบอิม
	ไม่รู้สัก	สีหน้า	เลยว่ายิ้ม
(ซิลลิโอซาร์)	ลุกข้าบีม	ว่าจะม้วย	ด้วยความแค้น ๆ.

เป็นอันว่าใจลำเอียงรักเสียแล้ว จึงให้รพพระราชธิดามาตัดสินเอง เล็ดจขึ้น
คามิโนค่อยหายใจโล่งอก อะล่องโซล้อเลียนต่างๆ ทนไทมารินาเสด็จออก ทุกคนเงียบและระวังตัว

เพลง "ประเทศ"

(ใน)	กริ้วไม่หาย	บ้ายเขื่อน	เหมือนจงเกลียด
	ยังแค้นเคียด	ฝังใน	หทัยแน่น
	ครุ่นแต่คิด	จะลงโทษ	ให้ทดแทน
	สมความแค้น	ที่ถูกละเมิด	เกียรติยศ
(มารีนา)	นายทหาร	เจ้าชู้	ดูหมิ่นฉัน
	เครื่องแบบนั้น	ไม่สมควร	เห็นควรปลด
	จะได้เจียม	เสงี่ยมใจ	ไว้ยศ
	ให้ปรากฏ	เป็นตัวอย่าง	วางแบบไว้
(คามิโน)	ควรมีควร	แล้วต่อองค์	จะทรงโปรด
	ทุกฐานโทษ	เห็นงาม	ก็ทำได้
	เพราะเป็นเจ้า	เลือกทำ	ตามพระทัย
	ข้าเป็นไพร่	ไม่อาจ	จะทัดทาน
(มารีนา)	พุดน้ำเสียง	ก็กระด้าง	อย่างจงห้อง
(คามิโน)	มีลำพอง	แต่เป็นเสียง	ลำเนียงทหาร
(มารีนา)	ยังขึ้นเสียง	เถียงฉัน...	
(คามิโน)	...	เป็นสันดาน	
	ไม่อ่อนหวาน	สุดแต่จะ	กรุณา ฯ

-
- มารีนา - ฟังพุดแน่ะ นั่นแกพุดกับใคร?
คามิโน - พุดกับฝ่าบาท
มารีนา - ขาดๆ ห้วนๆ ไม่น่าฟังเลย แกมันจงห้องนัก
คามิโน - เกิดจากสันดานอันเหลือวิสัยจะแก้ไข
มารีนา - เอ, นี่แกอยากจะทำอะไรเสียละกระมัง?
คามิโน - สุดแต่จะทรงพระกรุณา

- มารีนา - ฉันจะถอดแอกออกจากนายร้อยตรี
- คามิโน - ก็ตามพระทัย
- มารีนา - และจะให้แแก่เป็นพลทหาร
- คามิโน - ยิ่งกว่านั้นก็ได้
- มารีนา - นี่แแก่ยั่วฉันรี?
- คามิโน - มิได้
- มารีนา - ทำไมแแก่พูดไม่มีหางเสียง?
- คามิโน - เพราะเสียงไม่มีหาง
- มารีนา - บ้า, แแก่บ้า
- คามิโน - สุดแต่จะทรงเห็น
- มารีนา - ฉันเห็นว่าแแก่บ้า
- คามิโน - เจ้าว่าบ้า ข้าก็ต้องบ้า
- มารีนา - บอกว่าแแก่ยั่วฉัน
- คามิโน - เจ้าว่ายั่ว ข้าก็ยั่ว
- มารีนา - ตีาย, ไป-ไป, ออกไปให้หมด (ทุกคนตกใจถอยออกไปอย่างกลัวลาน)
อ้าว, แแก่อยู่ (บอกคามิโน) เข้ามาใกล้ๆ ฉันอีกก้าวหนึ่ง (คามิโนก้าวๆ เดียว)
ไม่พอ, ไม่พอ
- คามิโน - สั่งก้าวเดียวเท่านั้น
- มารีนา - วินัยเจี๊ยบจริงนะ อีกสามก้าว (คามิโนก้าวเลยต้องบอกให้กลับหลังหันจนได้ที)
แแก่ชื่อไร?
- คามิโน - นายร้อยตรี...
- มารีนา - รู้แล้วว่าแแก่เป็นนายร้อยตรี ไม่ต้องบอก ฉันถามชื่อแแก่
- คามิโน - ชื่อคามิโน
- มารีนา - นามสกุลล่ะ?
- คามิโน - วัลเดรี
- มารีนา - อ้อ, นายร้อยตรี คามิโน วัลเดรี...
- คามิโน - (สอด) แห่งกองทหารมาเดรียการ์ด เพราะมาก

- มารีนา - และทลิ่งมาก ทลิ่งที่ลุด
 คามิโน - จองหองที่ลุด
 มารีนา - และจะถูกลุดตยคขังตราง เป็นที่ลุด
 คามิโน - แล้วพระองค้ก็ล้ารณูพระทัย เป็นที่ลุด
 มารีนา - เพราะอะไร?
 คามิโน - เพราะเอาคนใส่คูกเล่นได้ โดยไม่มีเหตุผล
 มารีนา - ทำไมไม่มีเหตุผล? แกคูกถัน
 คามิโน - ไม่เคยเลย
 มารีนา - ตอแหล, เอัย-โกหก
 คามิโน - นั้น, ฝ่าบาทคูกคนที่สุด
 มารีนา - คูกใคร?
 คามิโน - คูกหาว่าเกล้าโกหก
 มารีนา - ก็แกหลิวตากับถัน?
 คามิโน - เหลวไหล
 มารีนา - แกนะซีเหลวไหล
 คามิโน - ฝ่าบาทนะซีเหลวไหล

เพลง "ริตา แปลง"

(มารีนา)	คามิโน	ช่างยะโส โอหังนัค
	เปลอเพลินจนเกินคักคี้	ทำหาญหัก ไม่รักตน
	จองหอง พองขน	แกเป็นคนชั้นไหน? ถันเป็นเจ้าของ...
(คามิโน)	เกล้าเป็นไพร่	
(มารีนา)	ผิดกันไกล	
(คามิโน)	มีใช้น้อย	
(มารีนา)	ถันเจ้าฟ้า	
(คามิโน)	ข้าต่ำต้อย	
(มารีนา)	ยศแกต้อย	
(คามิโน)	เพียงร้อยตรี	

(มารีนา)	แต่หิมใจ	
(คามิโน)	ใช้อดีต	
(มารีนา)	ที่ยิ้มแย้ม แคมหลิวตา	
(คามิโน)	ยิ้มนั้นหรือ	มารีนา
	มิใช่เหตุ อันเจตนา	แต่ทว่า ข้ายิ้ม ด้วยอิมใจ
	ด้วยพระศิริโฉม	นั้น, ปลุกประโลม โนมข้าวให้
	ชุ่มชื่นตื่นใน	มะโนคณิง
	งามใดในหล้าจะหาเปรียบ	เทพธิดาลงมาเทียบ ห่อนเทียมถึง
	ข้าได้เห็น ใจเต้นตลิ่ง	งามสนิทยิ่งพิศยิ่งซึ่ง จึงได้ยิ้ม ฯ

ดนตรีทำติดต่อ... เพลง "รักทรงเครื่อง"

(มารีนา)	เหตุใด แกจึงหลิวตา	
(คามิโน)	หลิวตาเพราะความพอใจ	แล้วจึงยิ้มแย้มแจ่มใส
(มารีนา)	พอใจอะไร?	
(คามิโน)	หลายอย่าง	
(มารีนา)	ไหนแกลองอ้าง ถึงตัวอย่างแห่งความพอใจ	
(คามิโน)	คือชอบพอเคารพรักใคร่	
(มารีนา)	ทุกเมื่อไปหรือ?	
(คามิโน)	ไม่แน่นัก	
(มารีนา)	อ้อ พอดีจะเข้าใจ	แต่ก่อนแต่ไร ยังไม่รู้จัก
	เออ-ยากนัก	ยังไม่รู้จักเรื่องรักเรื่องใคร่
	เลย-ว่าหลิวตากับใคร	ก็พอใจในตัวผู้นั้น
	ถ้าหลิวตอบกก็ต้องชอบใจกัน	อย่าหัน นะ มันจะลอง ฯ

มารีนาหลิวตาแล้วผลนผลันวิ่งหนีไป คามิโนตลิ่ง อะลองโซแอบครุฑที่เจ้าหญิงเข้ามายั่ว

เพลง "สงวนคม" (เทรา-แทน)

(อะลองโซ)	กันแอบตุ	รู้ตลอด	ลวดตาเห็น
	เข้าใจเล่น	หายชวย	คงรวยใหญ่
	เซอหลิวตา	แสดงว่า	พอพระทัย
	ยังงี้ๆ	ก็อย่าปลื้ม	จนลืมกัน
(คามิโน)	แกก็พลอย	เป็นบ้า	เรื่องตาหลิว
	กันยอพอ	ให้หายกริ้ว	และผ่นผ่น
	หลดพันโทช...		
(อะลองโซ-สอด) ...		เจ้าเลยโปรด	ตาหลิวนั้น
	คงหมายมั่น	ฐานรักใคร่	พอใจแก ฯ

กำลังสันทอกกันอยู่ ก็พอซิลลิโอซาร์เสด็จพร้อมเสนาอำมาตย์ กวักเรียกคามิโนเข้าใกล้
ทุกคนแปลกใจ

เพลง "เข็ญ"

(ซิลลิโอซาร์)	ข้าเลื่อนให้	วัลเดรี	นี้เทียมเจ้า
	มารีนา	รบเจ้า	เป็นถ้าแก่
	ว่าพอใจ	วัลเดรี	นี้แน่แท้
	ข้าเพื่อแม่	ยอมให้	ตามใจรัก (ประทานตรา)
(คามิโน)	ขอเดชช	พระอาญา	ไม่พันเกล้า
	ให้เป็นเจ้า	แต่น้ำใจ	ไม่สมัคร
	เกียรตยศ	มากมาย	หลายอย่างนัก
	ข้าเกรงจัก	เสื่อมเสียด	ถึงพระองค์

(ซิลลิโอซาร์)	ข้าให้เป็น	ก็เป็นได้	ไม่ต้องขัด
	ปฏิบัติ	ตามใจข้า	อย่าไหลหลง
	มารีนา	ธิดา	ข้าจำนงค์
	ประสงค์ตรง	ตัวเจ้า	เข้าวิวิธ ฯ

พวกอำมาตย์สอพลอเมื่อสบโอกาสก็ฉวยอวยพรประจบเลย

เพลง "สระนฤมิต"

(พร้อมกัน)	เหล่าข้าเสนาอำมาตย์	เป็นข้าบาทสนององค์
	ตลอดพระประยูรวงศ์	ขอจงทรงพระเจริญ บราโว่ๆ

= บิดม่าน =

= ฉากสาม =

ภายในห้องบรรทมของเจ้าหญิงมารีนา ในพิธีเศกสมรส กำลังจะส่งคู่บ่าวสาว
มีทหารการ์ดและพี่เลี้ยงยืนรายอยู่เป็นเกียรติยศ

มาเธียร์นอนพัวกับคาลิโอตต์เดินเคียงกันเข้ามากระทำพิธี ตรวจดูการปูที่หลับปัดที่นอน
แล้วเริ่มทำล้าง

เพลง "อรุณสวัสดิ์"

(มาเธียร์)	ข้าจะรักภรรยาว่าชีวิต	(คาลิโอตต์)	ข้าจะคิดสุจริตสนิทสมาน
(มาเธียร์)	ข้าจะคุ้มปกครองบ้องภัยพาล	(คาลิโอตต์)	ข้าจะปรนนิบัติงานด้วยภักดี
(มาเธียร์)	ข้าจะให้ความสุขปัดทุกข์ถอน	(คาลิโอตต์)	ข้าจะผ่อนตามกระบวนให้ถ้วนถี่
(มาเธียร์)	ข้าจะทำตัวข้าสมสามี	(คาลิโอตต์)	และข้านี้มอบชีวิตเป็นภรรยา ฯ

เพลง "อนวารัตควิลเตียน"

(พร้อมกัน)	อ้างค์ผู้ทรงภพ	ศักดิ์สิทธิ์จับทั่วแดนไตร
	ทรงโอบอุ้มคุ้มครองให้	นิราศภัยโรคาปอง
	ดลบรรดาลคู่บ่าวสาว	อย่ารู้ร้ายและหม่นหมอง
	เป็นสุขอยู่คู่ครอบครัว	ร่วมหอห้องนิรันดร บราโว่

ระหว่างเพลง ต่างย่อออกไปที่ละคู่จนหมด เหลือแต่คู่บ่าวสาว คามิโนแยกออกห่าง
อย่างไม่สบายใจ มารีนาเก้อๆ มิรู้จะทำประการใดต่อไป ลุกไปตบประตูลูกกลับมานั่งบนเตียง

มารีนา	-	เราแต่งงานกันแล้วนะคามิโน
คามิโน	-	เราก็แต่งงานกันแล้วนะซีมารีนา
มารีนา	-	เราเป็นผัวเป็นเมียกันไม่ใช่หรือ คามิโน
คามิโน	-	เราก็เป็นผัวเมียกันนะซีมารีนา
มารีนา	-	สบายดีหรือคามิโน?
คามิโน	-	ก็เรื่อยๆ มารีนา

มารีนา - หนาวไหมคามิโน?
คามิโน - ก็หนาวเหมือนกันมารีนา

มารีนา ล้มกลัดเสียวเป็นที่ลุด ที่เห็นเจ้าบ่าวมีอาการเป็นเต่าไป เช่นนั้น

เพลง "สลินตั้งยะวา"

(มารีนา)	เป็นผู้ชายเสียเปล่าๆ	ช่างโง่เขลาเบาปัญญา
	ไม่รู้ ชิงไม่รู้ เช่น	ก็มองเห็นอยู่กับตา
	อยากจะลองของหวานๆ	แต่ทำไมอ่านกิริยา
	จนผู้หญิงเขาให้ทำ แล้วยังจะมัวเชื่อซ้ำ	วุ้ยอยากจะให้สำใจ
	โง่อะไรอย่างนี้	ไม่ถ้วนไม้ถี้ ไม่ตรีไม่ตรอง
	เป็นเจ้าชู้ไก่แจ้ ซินะ เออนะ	ดีแต่แป่ปีกบ้อง
	จนชื้ออกบอกช้อง แล้วยังจตๆ จ้องๆ	ไม่กล้าลองหรือคามิโน?

ดนตรีทำติดต่อกัน... เพลง "โมนาแปลง"

(คามิโน)	ฟังเถิดมารีนา เราวิวาห์	
(มารีนา)	สมหวังตั้งใจ	
(คามิโน)	เออ, เราจะทำอย่างไร?	
(มารีนา)	สุดแต่เธอจะทำอย่างไร	
(คามิโน)	อ้าว, มารีนา เสรีจิวาห์ แล้วเราก็อพรากจากกัน	
(มารีนา)	เอ๊ะ...?	
(คามิโน)	จะให้ฉันทำอย่างไร?	
(มารีนา)	ก็สุดแต่เธอจะทำอย่างไร	
(คามิโน)	มารีนา	เธอปรารถนาล่องหน้าไปไกล
	มารีนา	เธอหวังตั้งใจจะให้ร่วมนอน
(มารีนา)	ธรรมดา สามภรรยา วิวาห์ก็เพื่อร่วมเรียงเคียงหมอน	

(ขาดคำก็ผลุนผลันออกไป ซิลลิโอซาร์ตามเรียกทหารการ์ด มารินาเลียพระทัยแทบล้ม
คนท้าวสาวสนมช่วยกันปลอบโยน)

เพลง "จันทร์ราพรณ"

(มารินา)	ไอ้ไอ้กรรม ชีวิตวิวาร์ หน้าขึ้นนอกตรม รัก, เราแสนจะรัก หลงรักเขา เขาลิไม่ไยดี	กามเทพชักนำ แล้วกลับซ้ำระทม ไม่เก็เลยว่าจะขึ้นจะชม ระบอมระบม โดยไม่สมฤทัย รักแน่นอนนัถ สลักซึ่งตรึงใจ เป็นสตุที่จจะเจ็บจะอายุ ๔.
----------	---	--

รับสั่งให้หาตัวนายร้อยโทอะลองโซเข้าเฝ้าซักถาม โดยเห็นว่าเคยเป็นเพื่อนสนิทกันมา
อะลองโซทูลตามความจริง มารินาไล่คนอื่นออกไปหมด

เพลง "จันทร์แสงหมอก"

(มารินา)	ท่านบอกว่า	วัลเดรี	มีที่รัก
	เป็นซู้ซึก	จุงใจ	ไปห่างฉัน
	หล่อนสรวยงาม	รูปร่าง	อย่างไรกัน
	จึงมัตมั่น	ติดใจ	ไฝฝั้นนัถ
(อะลองโซ)	โรลิตา	สง่าร่าง	ล้ำอาจจريت
	น่าเซยชิต	เป็นซู้	คู่สมมัคร์
	วัลเดรี	กับซ้ำแข่ง	แย่งกันรัก
	แต่หล่อนผลัก	รักซ้ำ	ชอบคามิโน ๔.

บรรยายความจริงพลางติว่า มารินาแต่งกายไม่ถูกสมัย มารินาชักถึงการแต่งกาย
อะลองโซก็สอนให้แต่งไปโดยซื่อ ทนใดซิลลิโอซาร์เข้ามาพบ กริ้วว่าละลาบละลั้ง

		<u>เพลง "สิ่งเก่า"</u>	
(ซิลลิโอซาร์)	แนะนำยาย	นี่ชล่า	มาย่อมยาม
	ทำห็นห้าม	ลามเลี้ยว	เกี้ยวเจ้าหญิง
(มารีนา)	เปล่าเพคะ	ที่ปรึกษา	อย่าประวิง
(ซิลลิโอซาร์)	เชื่อยายลิ่ง	มันจะลาม	ต้องล่ามคอ
(มารีนา)	เขาจะช่วย	บรรเทาทุกข์	ให้ลูกนี้
	วัลเดรี	ถูกหญิง	เป็นเหยื่อล่อ
	มีซุ๊ก	หวัง	ไปคลังคลอ
	ลูกจะขอ	เลโอนี่	นี้ช่วยซัก
(อะลองโซ)	เพราะหญิงนั้น	ซำกรัก	สมัครอยู่
	หวังเป็นคู่	ขอพระองค์	ทรงตระหนัก
	หากแต่ว่า	วัลเดรี	มีความรัก
	โรลิตา	จึงเยื้องยัก	ไม่ใช่ดี ๆ.

ซิลลิโอซาร์ให้หาคุณท้าวในวังมาคาดโทษ แล้วจึงให้อะลองโซทำการแก้ตัว
โดยให้นำโรลิตามาให้มารีนาทรงเห็นตัวจงได้

		<u>เพลง "ฉงน"</u>	
(ซิลลิโอซาร์)	หากครั้งนี้	เจ้าทำ	สำเร็จประโยชน์
	ก็พ้นโทษ	และยศยง	อยู่คงที่
	แต่ถ้าเจ้า	เหลวไหล	ในครั้งนี้
	จะทวี	โทษอาญา	ขึ้นกว่าเดิม ๆ.

อะลองโซอาษาแล้วออกไป ซิลลิโอซาร์ปลอบโยนมารีนา

= ฉากสี่ =

ภายในห้องบรรทมสมัยเก่าของเจ้าหญิงมารีนา มารีนากำลังเศร้าโศมอยู่กับสนมและ
คนท้าว ซึ่งพลอยเศร้าตามเจ้าไปด้วย

เพลง "แขกตาเลื้อ"

(ใน)	น่าจะสุข	ปลุกปลื้ม	ลิมทุกข์โศก
	กลับเห็น	โลกนี้ท-	รमानเหลือ
	ลามและยศ	ยิ่งใหญ่	ไม่จนเจือ
	เพราะรักเรือ	รมเร้า	เผาภมล
(มารีนา)	เป็นเจ้าหญิง	ประสงคใด	ก็ได้สม
	กลับชื่นชม	เรื่องรักไว้	ไม่เป็นผล
	ทุกข์หัวใจ	ยิ่งกว่า	สามัญชน
	ที่จวนๆ	ไรรศคักดี	แต่รักมี
	แม้ศคักดี	หลักทรัพย์	สมบุรณพร้อม
	ก็หากล่อม	รักไว้	ให้คงที่
	นิกก็เกลียด	เกียรตยศ	หมดไยดี
	เป็นสตรี	สามัญ	ล้ำราญใจ ฯ

พวกข้าหลวงและคนท้าวช่วยปลอบโยน จนรู้สึกว่าการเศร้าของเธอพลอยให้คนอื่น
พลอยเศร้า จึงพยายามฝันให้ชุ่มชื่น

เพลง "โอมส่วทโอม"

(มารีนา)	พวกเราเหล่านารี	(ข้าหลวง)	ต่างแปรปรดิทุกวี่วัน
(มารีนา)	สุขใจใครเทียมทัน	(ข้าหลวง)	เพราะเราพร้อมกันอยู่มั่นคง
(มารีนา)	บ้านใครใครยอมรัก	(ข้าหลวง)	เพราะเราอ่อนน้อมได้ตั้งประสงค
(มารีนา)	บ้านอื่นขึ้นจ่านงค์	(ข้าหลวง)	ไม่มั่นคงยงยืนนาน

(มารีนา)	จะนั่ง	(ข้าหลวง)	จะนอน
(มารีนา)	พักผ่อน	(ข้าหลวง)	หย่อนสราญ
(มารีนา)	ถึงใหญ่โตระโหฐาน	(ข้าหลวง)	สุขไม่ปานบ้านเรือนเรา ฯ

กำลังเป็นสุข ข้าหลวงคนหนึ่งเข้ามาทูลว่ามีนายทหารขอเฝ้า คุณท้าวถามมารีนา
เล่าความประสงค์ แล้วขอให้พวกข้าหลวงกลับไปแอบตุนางโรลิตา ซึ่งเป็นผู้ซึ่งความรักนั้น
อะลองโซเข้ามา

เพลง "จันทร์ครอง"

(มารีนา)	สำเร็จไหม	นายร้อยโท	เลโอนี
(อะลองโซ)	ทุกสิ่งที	ประสงค์ไว้	ไม่ขัดข้อง
(มารีนา)	ไหนอยู่ไหน.....		
(อะลองโซ)	ต้องอธิบาย	ย้ายทำนอง
	ข้าบอกไว้	นี่เป็นห้อง	วัลเดรี
	อย่าให้รู้	ว่านี่เป็น	ห้องบรรทม
	จึงจะสม	ตั้งใจ	ไม่หลีกหนี
(มารีนา)	ถ้าอย่างนั้น	ฉันจะทำ	ฉันใดดี
(อะลองโซ)	เห็นควรที่	จะต้องซ่อน	ก่อนหล่อนมา ฯ

มารีนายอมตาม อะลองโซนำโรลิตาเข้ามาตั้นๆ เทียวจับโน่นจับนี้ด้วยไม่เคยเห็น

เพลง "หวานบรรจง"

(โรลิตา)	เออห้องนอน	ในวัง	มันช่างหรู
	จะเสลี่ยวดู	ทางไหน	วิสัยแสน
	เข้ามาเห็น	เหมือนได้ผ่าน	วิมานแมน
	น่าอยู่แทน	ห้องที่	รีโอกรานด์

(อะลองโซ)	นี่คือห้อง	คามิโน	โอโถงนัก
	คงสมัคร	ลิมทกซ์	สนุกสนาน
	ลิมฉันเลีย	เกิดจะได้	ไม่รำคาญ
	อีกไม่นาน	คามิโน	คงโผล่มา
(โรลิตา)	น้ำใจนี่	ดีเหลือ	เก็อกูลน้อง
	สุดสนอง	ด้วยสิ่งใด	ให้สมค่า
(อะลองโซ)	ไม่ต้องขอบ	ใจนี่	โรลิตา
(โรลิตา)	สมนา	คุณนี่	ที่เคยรัก ฯ

จบให้แล้วอะลองโซหลบไป โรลิตากำลังปลื้ม ได้ยินเสียงเดิน เข้าใจว่าเป็นคามิโน
เอกเขนกคอย เรียกด้วย "โอบอย" อย่างที่เคยเรียกกันมา มารินาเข้ามา

เพลง "กรรเชียง"

(มารินา)	นี่เข้ามา	ทำไม	ในห้องฉัน
(โรลิตา)	ห้องใครกัน	โปรดแถลง	แจ้งประจักษ์
(มารินา)	ห้องของฉัน	นะซียะ	อย่าหึงนัก
(โรลิตา)	ห้องที่รัก	ของฉัน	วัลเดรี
(มารินา)	อ้อหล่อนหรือ	ที่จะแข่ง	แย่งผัวฉัน
(โรลิตา)	เอ๊ะแย่งผัว	ใครกัน	ชั้นลั่นที่
(มารินา)	ไปออกไป	จากห้องฉัน	ในทันที
(โรลิตา)	ไม่รู้ไม่ใช่	นี่เป็นห้อง	ของคามิโน
(มารินา)	ยังจะขึ้น	ต้อตัน	เดี๋ยวฉันตบ
(โรลิตา)	ลองดูซิ	ฉันไม่หลบ	จะตบได้
(ใน)	ผลัดกันตบ	ฉลาดใหญ่	ร้องให้อือ
(พร้อมกัน)	พิโรพิโร	ตบกันได้	เจ็บใจนัก ฯ

ต่างตบและต่างก็เจ็บ มารินาให้ผ้าเช็ดหน้า ต่างก็มีแงงอน

เพลง "จันทร์คลอ"

(มารีนา) คามิโนวัลเดรี เขาเป็นสามีตามประเพณี เราวิวาห์กัน
 เชื่อนันเกิดหน้าอย่าหลง บอกความตามตรง เขาเป็นลิ่งประสงค์
 ยอดจำนงค์ของนัน
 จิตต์จอตตลอดชีวิต ไม่เห่ไม่หัน สมคร้มนันในวัลเดรี

(โรลิตา) แต่เขาเป็นยอดขู้ เรากร่วมอยู่ หวังจะเป็นคู่ชื่นชูชีวิตัน
 หม่อมนันไม่หลอกไม่ลวง ใฝ่คิดจิตต์ห้วง เรีกรักหนักหน่วง
 สลักทรวง เหลือจะลวงรักลา
 มิได้เชื่อเลยว่ วัลเดรีวิวาห์ มารีนา เป็นสวามี ฯ

อะลองโซเข้ามา โรลิตาโผเข้าหาว่าคามิโนมีมารีนาแล้ว อะลองโซปลอบ และว่า
 ควรเห็นแก่เกียรติยศเจ้าหญิงและออกหญิง เขามีไซ่คนตัวเปล่า โรลิตายังเสียชีวิต

เพลง "กพลาบยยะวา"

(อะลองโซ)	จงเต้คขาด	ตัดรักนัน	นันยังอยู่
	คอยเป็นคู่	ชูชม	ภิรมย์ขวัญ
	เสี้ยแรงรัก	แทบเป็นบ้า	มานานครัน
	เชื่อใจนัน	บ้างซี	โรลิตา
(โรลิตา)	เมื่อเลิกรัก	วัลเดรี	ไม่มีเชื่อ
	ก็คงเหลือ	เลโอนี	ที่ปราถนา
	คามิโน	เป็นสามี	มารีนา
	โรลิตา	ก็เป็นของ	อะลองโซ
(มารีนา)	พลอยยินดี	ที่เชิดชู	ก็เกียรติหญิง
(อะลองโซ)	ไม่ทอดทิ้ง	จะปกป้อง	ประหนึ่งโล่ห์
(มารีนา)	แต่ต้องช่วย	สมานไมตรี	คามิโน
(โรลิตา-อะลองโซ)	ไม่ยะโส	ข้าจะช่วย	ด้วยเต็มใจ ฯ

ข้าหลวงเข้ามาบอกว่าคามิโนกลับ ต่างเตรียมมอบายให้คามิโนเข้าใจผิด โรลิตา
ให้อะลองโซจัดที่บรรทมเตรียมเครื่องตีม และนำเจ้าหญิงไปแต่งเครื่องย้วยวนใหม่

เสร็จแล้วก็ออกมาทำอชေးความรักอยู่กับอะลองโซ เพื่อให้คามิโนเข้าใจผิด
ประจวบกับทันใดคามิโนก็มาถึงซังกมอง

เพลง "ปูลาปิ๊ง"

(อะลองโซ-โรลิตา)	เราารักร่วมใจ	มอบรักกันไว้ สนิทสนม
	เราารักร่วมสม	แน่วนิยมต่อกัน
(โรลิตา)	ขอพ้ออย่าปลื้มจนลิมลัญญา	
(อะลองโซ)	น้องอย่าเพ่อหวาดเพ่อหวั่น	
(โรลิตา)	ขอพ้ออย่าร้าง น้องเสี่ยกลางคัน	
(อะลองโซ)	พี่รักมั่น ไม่ผันไม่แปลง	
(โรลิตา)	จงปราณี เกิดพ้ออย่าแก้ง	
(อะลองโซ)	อย่าระแวง เสยโรลิตา	
(โรลิตา)	รักน้องจริงหรือ ?	
(อะลองโซ)	จริง	
(โรลิตา)	รักแล้วไม่ทิ้ง	
(อะลองโซ)	ไม่ทิ้ง จิตต์จ้อดชอดหญิง	
(โรลิตา)	เพราะพริ้งแต่ใหม่ๆ	
(อะลองโซ)	ใหม่เก่าก็เหมือนกัน ใจพื่อนั้นไม่หลายใจ	
(โรลิตา)	ลีนชายหลายเล่ห์ มักเกเรเหลวไหล	
(อะลองโซ)	ช่างจีบปากถากพื้ ขอบุบที่เถอะชอดอาลัย	
(โรลิตา)	อย่านะๆ อย่างน่า	
(อะลองโซ)	อย่าก็อย่า เกิดจะชินใจ ฯ	

สุดที่คามิโนจะทนดูอยู่ได้ ปราดเข้าไปกระซอกและต่อว่าด้วยความรักของคนแค่น

เพลง.....

(คามิโน)	ดูแต่ร่างหล่อช่างงาม หมตนิยม โสมมรัก ทั้งย่อนทั้งยก เที่ยววะอิหญิง ใจมึงคำยังอีกา	หัวใจลิทรามยิ่งนัก จึงเยื้องยักมารยา ทั้งกลอกทั้งกลิ้ง เฝ้าแพศยา ชั่วชาติกว่า ผองกาลิ ๔.
----------	---	--

ดนตรีทำติดต่อ..... เพลง "ตาเสือ"

(โรลิตา)	ฟังเถิดหนา วัลเดรี เรามันขาดวาสนา นี่เป็นคนสูงลิ้น จึงได้คิดจิตต์หัน	ของโรลิตา ดวงชตาไม่ต้องกัน น้องเป็นคนสามัญ บันลวาทขาดหาย
(อะลองไซ)	ยศข้าน้อยด้อยศักดิ์ ไม่เพยอไม่ผงก ฟังเห็นเดือนเห็นตะวัน เพราะโรลิตาหล่อหมาย	ลู้เจียมรักหมักหมก เหมือนลงนรกมานานหลาย เห็นสวรรค์ตื่นตะกาย ถอนถ่ายรักนั้น
(คามิโน)	หล่อเป็นหญิงใจหลาย ย้วยวนกวนจริต ลมเป็นหญิงโอเต้ล ทุกวัยทุกชั้น	บ้าเรอชายทุกชนิด ให้เซยขีดไม้ขีดนั้น เช่นกุหลาบสามัญ หล่อหวานมันเลือกชม
(โรลิตา)	ค่าผู้หญิงเล่นง่าย ๆ คุณเจียวเกรี้ยวกราด ฉันทุหลายเบ็ดเตล็ด กุหลาบในวังมีดม	เออแน่ผู้ชายปากตลาด เพราะขีดใจไม่สม ไม่น่าจะเด็ดไว้ดม เชิญเลือกชมให้สมรัก

(อะลองโซ)	ลืมคำมั่นสัญญา ว่าใครดีใครได้ โรลิตารักเพื่อน นี่โรลิตากลับมารัก	ที่เราเคยว่ากันไว้ แล้วแต่ใจหญิงสมัคร กันสู้เดือนเชือดหัก แก่ควรหักให้กัน กันก็ไม่ปราถนา แห่งคุณค่าหญิงสามัญ นับตั้งหมั้นตั้งพัน ไว้เป็นภรรยา ฯ
(คามิโน)	เมื่อเลิกรักหักสวาท พึงรู้เช่นเห็นราคา ผู้หญิงมีอีกตกดิน จะเลือกที่ใจมัน ๆ	

อะลองโซเยาะ แต่โรลิตาทิ้งสุดสวาทตัดสวาทจำยั่วให้เคือง แล้วคลอกันออกไป
ทิ้งให้คามิโนอกหัก

เพลง "ผาลับ"

(คามิโน)	โอ้รักเราเคร้ายมอง หญิงนั้นเรารัก ถึงมันจะงาม หรือมันจะดี โอ้รักเราเอ๋ย เห็นจะเลิกรัก	รักคนองจึงเข้าใจ หญิงนั้นกลับหัก รักเรา หรือมันจะทราม มีก็แต่เพียงหญิง ไม่นึกเลยว่าจะช้า คิดก็เขื่อนัก แล้วเรา ฯ
----------	--	---

ขณะที่พิษรักกำลังชอกอกอยู่นั้น มารินาในรูปร่างย้วยวน กรายเข้ามาร้องรำทำเพลง
ให้คามิโนถึงตลิ่ง

เพลง "จันทร์งาม"

(มารินา)	จันทร์งามยามเพ็ญ กระต่ายตลิ่ง คณิงหมาย หวังเป็นคู่คู่สม	แสงเด่นส่องหล้า กระจ่างจ้ำจรัสฉาย ตะกายชม-ชม แนวนิยม ระทมใจ
----------	---	---

สุดไกล...

จะอาจเอื้อมเอาจันทร์ธา

หลงละเมอเพื่อตนเอง

มิเว้นคืนมิเว้นวัน จิตต์กมลจรรัฐจวน

ไม่รู้ต่ำสูง มุ่งแต่ขึ้นชู

มีแต่ใจไม่เฉลียว

จึงเปลี่ยว-

กล้ากลืนขึ้นนม

ใครจะเตือน... กระทบ่าย

สุดไขว่ สุดคว่ำ

ทุกเวลาหมอบเสมอ

บ่่องจันทร์-นั้น

คิดว่าควรจะเคียงคู่

อยู่แต่ฝ่ายเดียว-เดียว

ยั้งยั้งเห็นี้ยว

จึงเลี้ยว-โคกระบม

เฝ้าแต่ชมแสงเดือน

ที่หมายจันทร์... นั้น ฯ

ถูกตาและถูกใจ คามิโนลิมโรลิตาเสี่ยสิ้น เข้าหามารีนาอย่างกระตาคๆ สารภาพความตาบอดของตน

เพลง "จันทร์พ่น"

(คามิโน)	เห็นเคี้ยวนี้	มารีนา	ตาบอด
	จึงแลลอด	เลยไป	ไม่แลเห็น
	ว่ากุหลาบ	ในวังนี้	มีช่อนเร้น
	กลิ่นหอมเย็น	ชานชาบ	จับใจนัก
(มารีนา)	กุหลาบนี้	หรือจะสู้	ชูเคยขึ้น
	กุหลาบอื่น	ตื่นไป.....	
(คามิโน)	ไม่สมัคร	
(มารีนา)	น้องกุหลาบ	เก่าสมัย.....	
(คามิโน)	ใจพี่รัก	
(มารีนา)	จิตซิดนัก		
(คามิโน)	แต่ทว่า	วิวาห์แล้ว ฯ

เมื่อออกตงอนหนองามแล้ว มารีนาก็ชนะ โดยปราบเจ้าข่าวให้เฝ้าหอร่วมกับเธอได้
 ราบคาบ ทอดกายลงบนที่แล้วตรัสเชิงชวนทวนเก่าว่า...

เพลง "กระจุมกระจิม"

(มารีนา) โอบอຍ มายดาลิงก์ คัมมิงทุม
 (คามิโน) โอเกิลลี่ เตียร์ มารีนา
 (มารีนา) อาร์มายบีเลิฟ ยูเลิฟมี
 (คามิโน) ไอเลิฟ โอลลี่ โอลลี่ มารีนาเตียร์

= บิดม่าน = อวสานต์ = โรลิตา =

เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงละครร้องของพราหมณ์

กะเรียนทอง	แก๊กลุ่ม
กะทงน้อย	แก๊กกลอยใจ
กะจุ่มกะจิม	แก๊กประดับดาว
กราวรำ	แก๊กชิงดวง
เกาช	ชิมเล็ก (เพลงจีนชิมเล็ก)
กำปอ (เพลงเขมรกำปอ)	ขอลา
กินนรสิ่งถ้ำ	ขวัญอ่อน (เพลงจีนขวัญอ่อน)
กุหลาบโรย	ขม้นแปลง (เพลงนกขม้น)
กุหลาบยชะวา	เขนยที่เคยหนน
กล่อมอยุธยา	เขมรเขาเขียว
กรรเขียง	แขกตาเลื้อ
กรรมกร	แขกต๋อยหม้อ
กล่อมเจ้า (เพลงแขกกล่อมเจ้า)	แขกกระแซ
กล้วยไม้ลิมตอย	แขกเพลงเร็ว
กุหลาบเขียงใหม่	เขมรพระนคร
กุหลาบปิ้ง	เขมรพระประทุม
กลันตันวันท	เขมรเขตัจ (เพลงเดียวกัน)
เกริ่นทำนองลาว (เพลงเสภาลาว)	เขมรเหลืออง บางที่เรียกว่า
เกินหวัง-อย่าให้เกิน	เขมรพวง เพลงเขมรประชุม)
กลีนป่าหนัน	เขมรสุดใจ
กันดาตง	เขมรไล่ควาย

เขมรลอยเรือ (อาจจะเป็นเพลง
เขมรพายเรือ)

เขมรปากท่อ

เขมรแปลง

ขึ้นพลับพลา

แขกลาหรัาย

แขกละอื่น

แขกรำพึง

แขกโอด

ขอนลอยน้ำ

ขนมหวาน

คู่รักค้ำึง

คงคำ

คนใช้นายเดียว

เคามี

คำหนอคำ

คืนหนึ่งยังจำได้

ใครจะรู้จะเห็น

ครวญแปลง (เพลงลาวครวญ)

จ้วมลายู

เจี้ยวแปลง

จีนเก็บขลุ่ย

จิกกะจีใจ

จันทร์กระจำง

จันทร์กำครวล

จันทร์คลอ

จันทร์แฝงหมอก

จันทร์พ่าย

จันทร์งาม

จันทร์จากฟ้า

จันทร์เจ็ด

จันทร์เจียม

จันทร์เจ้าขา

จันทร์แจ่ม

จันทร์ฉ้อ

จันทร์เวียงเหนือ

จันทร์บ้าเรอ

จันทร์สะท้อน

จันทร์ส่องหล้า

จันทร์พนอ

จันทร์เพ็ญ

จันทร์คนอง

จันทร์ครวญ

จันทร์เด่นดวง

จันทร์ช่อนแสง

จันทร์คณา

จันทร์ประสิทธิ์

จันทร์แรม

จันทร์โรย

จันทร์โรภาส

จันทร์รำพรรณ

จันทร์รำพึง

จันทร์ลอย

จันทร์โลม

จันทร์โลม-แม่แล้	ชีวิตชายพเนจร
จันทร์โอภาส	ขึ้นช้อยู่ดง
จันทร์สลด	ซากุระ
จันทร์วิโยค	ชาโยนารา
จันทร์มณี	ซุ้ม
จันทร์เมื่อวันเพ็ญ	ขอเงี้ยว
จันทร์สวาท	ขอเมือง
จันทร์าลัย	ซั่มมาริน
จรเข้หางยาว	ญวนรำพัด
จนเจียม	ญวนฉ้อ
เจริญศรี (เพลงลาวเจริญศรี)	ญี่ปุ่นถนอม
เจ้าชู	ญี่ปุ่นพะวง
ใจเขาใจเรา	ญี่ปุ่นสำราญ
ใจใครก็ใจใคร	ดาวเดือน (เพลงลาวดวงเดือน)
ฉงน	ดาวทอง
ฉันทและเธอ	ดาวประสาน
ชาเก่า	ดาวยิปซี
ช้า-ช้า	ตีเวียนนา
ช้าโหย	ตี้มชา
ช้างประสานงา	ดวงเดือนแปลง (เพลงลาวดวงเดือน)
ช่มฉ้าน้ำรัก	ดอกการะเวก
ชมนางต่างด้าว	ดอกไม้ใต้แดด
ชมป่าหนั	ดอกเอ๋ย
ชมพราหมณ์	เดินดง
ชมนางนอน (เพลงเขมรพวง)	เดือนหงาย
ชมลละเมาะ	เดมเบล
ชมลวน	เดนมาร์ก (ทำนองปลุกใจ)

เต็งนัง	นางครวญ
ตะโม่ข (เพลงแขกตาโม่ข)	นางค่อม (เพลงแขกนางค่อม)
ตะนาว	นางนาค
ต่อนก (เพลงลาวต่อนก)	นางรำ (เพลงสงกรานต์)
ตีฝั่ง	น้ำขึ้นใจ
ตีตั้ง	น้ำขึ้นใจจริง
ดับลาวเจริญศรี	น้ำเสียตาย
ดับอาบฮ่อซัน	น้ำเสด็จ
เต่าเห่	น้ำค่างน้ำคำ
ตลกหัวเราะ	น้ำตาตก
ดวงพระธาตุ	น้ำผึ้งรวง
ต้นรักดอกโคก	น้ำใจรัก
ถนอมนวล	นกเขาขัน
ถอนใจ	นกเขา (เพลงเกรียนนกเขา)
ทวายเป็น	นกน้อย
ทุกขะตะ	นกขมิ้นแปลง (เพลงนกขมิ้น)
ไทยใหม่	นอนไพร
ไทยอยุธยา	บาเมซอง
ไทยโยคอยุธยา (เพลงเราเห็นใจ)	บ้านข้างเรือนเคียง
เทวัญประสิทธิ์	บลั่ง
ไทยครวญ (เพลงลาวครวญ)	บุหลิ่ง
ทะเลรักแท้	บุทรง
เธอเมื่ออยู่ใกล้	บุหงาตามัน
นากาซากิ	บุหงาป่าหนัน
นาคลตั้ง	บุหงาอาเงิน
นาคราช	บม บม
นาคบริพัต	ใบคลั่ง

ใช้นอนฝัน	พากย์โชน
เขื่องาน	พนมแปญ
บัวจันทร์	พม่าคนอง
บัวบังใบ (เพลงบังใบ)	พม่าอยุธยา
ปิ่นตลิ่ง	พม่าพริ้ม (เพลงสกตใจกอง)
ปลื้มจิตต์ (เพลงวอลซ์)	พม่ากะจง (เพลงกระจงจร)
ปู่เลาปิ้ง	เพ็ญจันทร์
ประเทศ (เพลงแขกประเทศ หรือ เพลงแขกประเทศ)	เพชรนิโรธ
ปลายมาร์ชพระนาม	เพชรเพทาย
ป่าตี	เพชรพ่าย
ปิ้ง	เพชรพอใจ
ปัตตาเวีย	เพชรรำลึก
ปันทัย	เพชรรัสมิ
ปิ่นตลิ่งนอก	เพ็ช้อย
ปัญญาโพธิสัตว์	เพลงเร็ว
ปัญญาเพชร	เพลงเย้ย
ปลุกใจ	เพลงเชื้อ
ผาลัม	เพลงเห่
ผัวหนุ่มเมียสาว	เพลงปฏิญาณ
ฝรั่งเร็ว	เพื่อนหนู
ผ่นสิ่งฟ้า	เพื่อนเอ๋ยหนูเอ๋ย
ผ่อยไทร.	พันธุ์ไม้เลื้อย
พิโรธ (เพลงเขมรพิโรธ)	พวงมาลัยชายหาด
แพนตัด (เพลงลาวแพน)	ฟ้าคนอง
แพนใหญ่ (เพลงลาวแพนใหญ่)	ม่านมยุรเชียงตา ตัด
แพนน้อย (เพลงลาวแพนเล็ก)	มาเตอลอง
	มาเตรียมมาร์ช

มิลโตกิโอ	ย้าอยุธยา
แม่ค้าสาว (เพลงคำหนดอคำ)	ระงับใจ
แม่แล้	ราหูจับจันทร์
เมฆรัคมี	ริตาแปลง
แมลงวันทอง	รัรัก
มารัษพระนาม	เร็ว
มอญตีตั้ง	เราเป็นไทย
มอญชมดาว	รำพึง
เมาเมีย	รักเจ้าเอย
เมื่อรักกัน	รักซ้อนซ้อนรัก
เมื่อรักจาก	รักทรงเครื่อง
เมื่อสายโสนโรย	รักเรียก
ไมคินคำ	รัจธรรมณู
ไมลิม (เพลงจันทราลัย)	รบเกิดเรา
ไมริมทาง	เรียม
โมนาแปลง	เริงระบำ
ยวนเกล้า	แรกเห็น
ยชวาเต็ม	โรลิตา
ยามาโครี	ลาหยัง
ยามนอน	ลาวครวญ
ยามสนทยา	ลาวเจริญศรี
เขาย	ลาวเฉลียง
เย็นหู	ลาวดำเนินทราย
เย้า	ลาวแพนน้อย
โยสละลัม (เพลงลำเนียงฝรั่ง)	ลาวเล็ก
ย้อนแพน	ลาวทรงเครื่อง
ย้อนไทรโยค	ลาวเลียงเทียน

ลาตง	ลวดสร้อยสนทนา
ลำปาง (เพลงลาวลำปาง)	ลันทสนม
ลมพัดชายเขา	สิงพิโรธ
ลมหนาว	ลีนวล
ล่องน่าน	ลืบท
ลอยคอ	ลู่ไข่
โล้	เสเลเมา
ลองจอง	สุรินทร์แปลง
ลงสร (เพลงลาวลงสร)	ลุดสวาท (เพลงแสนลุดสวาท)
ลมช่วย	สุมาลี
ลมปาก	สดายง
เลียบนคร (เพลงเขมรเลียบนคร)	สะเตนซอ
เลื้อยคอยุทธยา	สร้อยเพลง
ไวโอลิน	สร้อยแขกสาหร่าย
วรเชษฐขึ้นเดี่ยว	สร้อยลาว
เวศกรรม	สร้อยสาหร่าย
วิมานทะเลาย	สร้อยสนตัด
โคกตัด	สามไม้เ็น
โคกหนักกริ้ว	สาวสัญญา
สระนั้งยชะวา	สุริโยทัย
สรพัญญช	สุโขทัย
สงวนคม	ลุดวิโยค
สรวยรวาย	สิงห์โตเล่นหาง
สลามลา	สามเส้า
สดเมื่อเช้า เสร้าเมื่อสาย	ลาวเรียง
สองต่อสอง	สาวหนุ่ม
ลวดสร้อย	สาวโคก

ลิปเซตัจ	ไทนอญุไทน
สก๊อตแลนด์	ไหว้พระ
สาร์กา ตัด	หกบท
สาหร่ายเต็ม (เพลงแขกสาหร่าย)	หมอกคั้นเมฆ
เสน่ห์	หนู
เล่นหาอาลัย	หนูจำ
เสียงเทียบ	หนูน้อย
เสียงป่าหิมัน	หนูอาลัย
แสงเงิน	หนูเอ๋ย
แสงเดือน	หนูเอ๋ยจะบอกให้
แสงเงินเกินรัก	หนูเอ๋ยเพื่อนเอ๋ย
โสมบานเข้า	เหลืออร่าก่า
สยามานสติ	หนาวอารมณ์
สังข์สัญญา	หัวใจปราดนา
สังข์ถ้ำ	หัวหิน
หาคู่	อะนะอิซัง
หวลให้ใจหาย	อยุธยากำศรวญ
หวลอาลัย	(เพลงสร้อยกำศรวญ)
หอมหวานชวนใจ	อยุธยาพนอ (เพลงนารีรัก)
เหลืออด	อยุธยาผสม (เพลงน้ำค้างกลางหวา)
หนีเสือ	อยุธยาขวัญจวน (เพลงแรกเห็นเธอ)
หนาวลมหนาว	อยุธยาสำนึก (เพลงสังสำนึก)
หวานจริงหวานใจ	อยุธยาอาลัย (เพลงเอื้อนอาลัย)
หวานถวิล	อรณสวัสดิ์
หวานมโน	อมตัก (เพลงเขมรอกตัก /
หวานบรรจง	เพลงเขมรอมตัก)
เหาะ (เพลงเหาะ)	อวยพร

ออกดงอน
ออนวาร์ตคริสเตียน
อกโครง (เพลงเขมรอกโครง)
อกหัก
โอแลงไซร์
โอเวอร์แดร์
ไอ้แคน
อาลัยรัก
อนงค์สชาติดา

อยากจะรัก
อย่าลืมคำ
อย่าลืมหลัง
อักขมมี
เอวบาง (เพลงเขมรเอวบาง)
ฮ้าไฮ้
โฮมสวีทโฮม
โฮโตเกชามะ

ประวัติผู้เขียน

นางสาวกัลยรัตน์ หล่อมณีนพรัตน์ เกิดวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2504 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อปีการศึกษา 2526 เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวรรณคดี ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2532 และสำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2535 ระหว่างการศึกษาได้รับทุนจากบัณฑิตวิทยาลัย และฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำหน้าที่ผู้ช่วยสอนในภาควิชาที่สังกัด ผลงานทางวิชาการ ได้รับรางวัลที่ 1 เรื่องความเงินทุนภูมิพล ประจำปีการศึกษา 2534 รางวัลที่ 3 เรื่องความในโอกาสครบรอบวันพระราชสมภพ 100 พรรษา ของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และรางวัลที่ 1 บทความเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในโอกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุครบ 36 พรรษา จากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า